

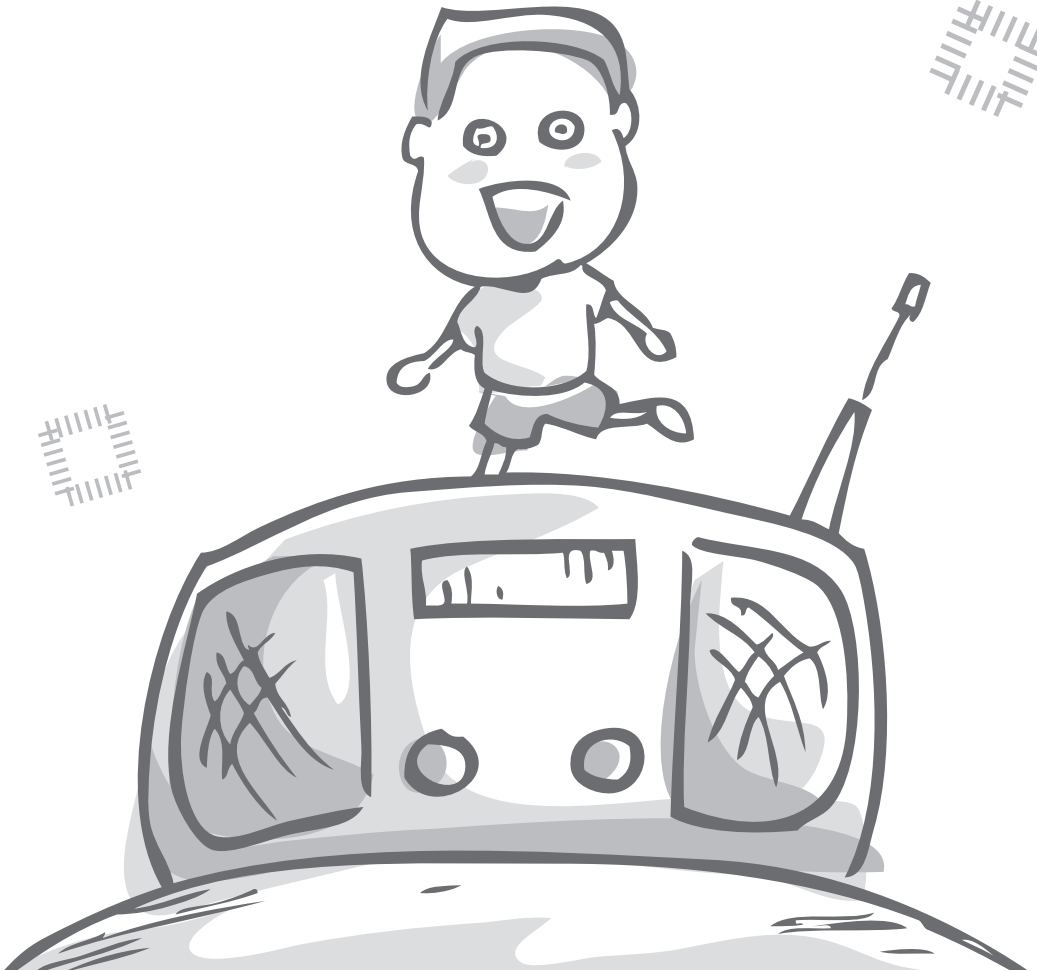

ONAIR

คู่มือ

จัดการภาพวีทยูทูบเพื่อเด็ก

คู่มือ

จัดการวิทยุเพื่อเด็ก

โดย

รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี

เรียบเรียง

กิติคุณ คัมภีรานนท์

เสาวณีย์ ฉัตรแก้ว

ISBN

978-616-7309-00-2

พิมพ์ครั้งที่ 1

ตุลาคม 2552

จำนวน

1,000 เล่ม

ออกแบบปก/รูปเล่ม

สำนักพิมพ์ ปิ่นโต พับลิชชิง

เบอร์โทรศัพท์/โทรสาร 0-2884-5174

ดำเนินการโดย

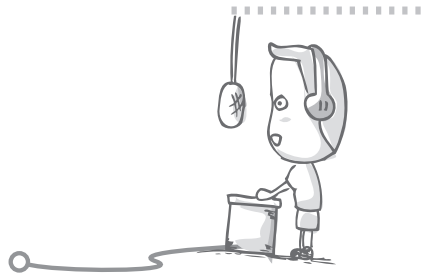
ชมรมวิทยุเด็ก มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

โครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพรายการวิทยุ
เพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว

สนับสนุนโดย

แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน (สสย.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สารบัญ

คู่มือการจัดรายการวิทยุกระจายเสียง

บทที่ 1	เรื่องควรรู้เกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียง	6
	- องค์ประกอบในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง	7
	- ประเภทรายการ	12
บทที่ 2	การผลิตรายการ	16
	- ขั้นตอนการผลิตรายการ	16
	- หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ผลิตรายการ	19
	- ความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้อง	20
	- สรุปคุณสมบัติของผู้ผลิตรายการที่ดี	22
บทที่ 3	การจัดรายการ	24
	- หลักเบื้องต้นในการจัดรายการวิทยุกระจายเสียง	24
	- หลักการจัดรายการวิทยุแยกตามประเภทของรายการ	29
บทที่ 4	อุปสรรค	33
	- การบีบคั้นของเวลา	33
	- เรื่องที่เราไม่มีความรู้	33
	- ห้องจัดรายการและอุปกรณ์ต่างๆ	34

บทที่ 5 จรรยาบรรณ	36
- จรรยาบรรณทั่วไปของนักจัดรายการวิทยุ	36
- จรรยาบรรณของนักจัดรายการข่าว	36
ภาคผนวก	38
- การอบรมพื้นฐานการจัดรายการวิทยุ	39
ความรู้สำหรับจัดรายการวิทยุสำหรับเด็ก	49
บทนำ	49
บทเริ่ม มาสร้างสื่อวิทยุที่เหมาะสมกับเด็กด้วยกัน	54
บทสำรวจ พฤติกรรมการฟังวิทยุของเด็ก เยาวชน และครอบครัว	55
บรรณานุกรม	74
บทเรียน ต่างประเทศกับวิทยุเพื่อเด็ก	77
บทส่งท้าย	81
- สถานีวิทยุเพื่อเด็ก นำไปใช้ได้เลย	81
- ตัวอย่างผังรายการคลื่นวิทยุไทยเพื่อเด็กและครอบครัว	86

**เรื่องตลกเกี่ยวกับรายการ
“วิทยุกระจายเสียง”**

บทที่ 1

เรื่องควรรู้เกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียง

องค์ประกอบในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง

การที่รายการวิทยุ..รายการหนึ่งจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง ผู้จัดรายการวิทยุที่จะประสบความสำเร็จ จึงต้องศึกษาและทำความเข้าใจองค์ประกอบต่างๆ ในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงให้ถี่ถ้วน เพราะองค์ประกอบแต่ละส่วนล้วนมีความสำคัญ และส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดรายการวิทยุทั้งสิ้น

1. ผู้ฟัง

คือ กลุ่มผู้ฟังที่เป็นเป้าหมายของการจัดรายการ ซึ่งจะเป็นผู้ตัดสินว่ารายการที่เราจัดนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่ ทั้งนี้เป็นหน้าที่ของผู้จัดรายการที่จะต้องค้นหาและกำหนดว่ากลุ่มผู้ฟังของเราเป็นใคร

การกำหนดกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายนี้ ผู้จัดรายการควรแสวงหาข้อมูลเจาะจงอย่างลึกซึ้ง ถึงประวัติ พฤติกรรม และทัศนคติของกลุ่มคนที่เราอยากจัดรายการให้เขาฟัง ผู้จัดควรจะต้องทราบถึงอายุ, เพศ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, ฐานะทางเศรษฐกิจ, วิธีการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย เช่น เขามักฟังรายการวิทยุในช่วงเวลาใด หรือเขาอยากฟังรายการแบบไหน ฯลฯ รวมไปถึงวัฒนธรรม ประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติของกลุ่ม ภาษาที่ใช้ในกลุ่ม และความสนใจเฉพาะกลุ่ม ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยในการผลิตเนื้อหาและวางแผนการจัดรายการ ทำให้การจัดรายการของเราได้รับการตอบรับจากกลุ่มผู้ฟังได้ดี

2. เนื้อหา

คือ เรื่องราวต่างๆ ที่ผู้จัดรายการต้องการให้กลุ่มผู้ฟังเป้าหมายได้รับฟัง ซึ่งเนื้อหาต้องนำเสนอให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เรากำหนดไว้ เช่น หากเรากำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นวัยรุ่น เนื้อหารายการก็ควรเป็นเรื่องที่วัยรุ่นชอบ และสนุกสนาน ไม่วิชาการมากเกินไป เพลงที่ใช้ก็ควรจะเป็นเพลงที่มีจังหวะคึกคัก ขณะที่หากกลุ่มเป้าหมายเป็นวัยสูงอายุ เนื้อหารายการก็ควรเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับวัย ฟังเพลินๆ ไม่หวือหวาจนเกินไป เช่นเดียวกับเพลงที่ใช้ก็ควรจะเป็นเพลงที่มีจังหวะสบายๆ ไม่เร่งเร้าอารมณ์มากเกินไป หรือเป็นเพลงที่ร่วมสมัยกับกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

3. วิธีเสนอ

คือ กระบวนการนำเสนอเนื้อหาหรือเรื่องราวต่างๆ ไปสู่ผู้ฟังอย่างมีศิลปะ เพราะหากผู้จัดรายการ นำเสนอรายการโดยพูดตรงไปตรงมาเป็นการเหมือนการบรรยายในห้องเรียน หรือพูดโดยอ่านตามบท (script) จนเกินไป จะทำให้ผู้ฟังเกิดอาการเบื่อ เทคนิคการพูดนั้น ควรนึกถึงการพูดเหมือนกับคุยกับเพื่อนสนิทสักคนหนึ่งอย่างเป็นกันเอง แต่ไม่ใช่พูดเสมือนว่าพูดกับคนเป็นล้านคนพร้อมๆ กัน

ทั้งนี้ การจะจัดรายการอย่างมีศิลปะนั้น เป็นคำถามที่ผู้จัดต้องหาคำตอบเองว่า จะทำอย่างไรให้ผู้ฟังรับข่าวสารหรือเรื่องราวต่างๆ ได้โดยไม่รู้สึกรัดๆ พร้อมๆ ไปกับที่รู้สึกบันเทิง ได้รับความรู้ และสร้างจินตนาการตามไปด้วย ซึ่งประเด็นนี้ ผู้จัดต้องสร้างสรรค์วิธีการนำเสนอให้สอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย โดยคำนึงถึงองค์ประกอบดังต่อไปนี้

ภาษาพูด นอกจากควรใช้ภาษาให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายแล้ว ควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ประโยคสั้นๆ กะทัดรัด ให้เหมาะกับสภาพการรับฟังวิทย์ของผู้ฟังโดยทั่วไป ไม่ควรใช้ภาษาหยาบคาย หรือเป็นตัวอย่างการใช้ภาษาที่ดูเหมือนว่าไม่ให้เกียรติผู้ฟัง หรืออาจจะเมิดลสิทธิส่วนบุคคลซึ่งอาจเข้าข่ายผิดกฎหมายได้

ลีลาการพูด หลักของการจัดรายการวิทยุข้อหนึ่งคือ ไม่ควรพูดเหมือนอ่านหนังสือ แต่ควรพูดเหมือนกำลังพูดคุยกับเพื่อนคนหนึ่ง (ยกเว้นในกรณีที่เป็นรายการข่าวหรือบทความ ที่ต้องแสดงความน่าเชื่อถือ) พร้อมทั้งแสดงความจริงใจในน้ำเสียง ไม่ควรแสดงการดูถูกผู้ฟัง

เพลงประกอบ จะทำให้รายการน่าฟังและผ่อนคลายความตึงเครียดของรายการ รวมถึงสามารถสร้างจินตนาการร่วมให้แก่ผู้ฟังได้ ควรเลือกเพลงที่เหมาะสมกับเนื้อหา เรื่องราวที่น่าเสนอ รูปแบบรายการ มากกว่าเลือกเพลงเพราะผู้จัดชอบเพลงประเภทนั้นเสียเอง

หมายถึง เสียงที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือเกิดขึ้นในเหตุการณ์จริง เช่น เสียงนกร้อง, น้ำไหล, ฝนตก ฯลฯ รวมไปถึงเสียงที่มีผู้บันทึกไว้ในแผ่นซีดีเรียบร้อยแล้ว หรือเสียงประกอบที่อาจสามารถทำเลียนแบบเสียงต่างๆ ได้ภายในห้องอัดเสียง เพื่อใช้ประกอบในรายการ ทำให้รายการดูมีสีสันและไม่น่าเบื่อ

ความหลากหลายและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หมายถึง ตัวเนื้อหา และ วิธีการเสนอรายการ ที่จะต้องพิจารณาเพื่อให้มีทั้งความหลากหลายและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อไม่ให้ผู้ฟังเกิดอาการเบื่อ ผู้จัดรายการจึงต้องเสนอเรื่องราวให้มีความหลากหลาย โดยนำเอาเนื้อหา เรื่องราวที่จะนำเสนอ ภาษาพูด, ลีลาการพูด, เพลงประกอบ และเสียงประกอบ มาประยุกต์ใช้ให้รายการเกิดความหลากหลาย ไม่ซ้ำซากจำเจ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องคำนึงถึงความเป็นเอกภาพของรายการ การทำให้รายการมีความหลากหลายมากก็ไม่เป็นผลดีเสมอไป จุดสำคัญคือความพอเหมาะพอดี และอย่าให้ความหลากหลายทำลายเอกลักษณ์หรือเอกภาพของรายการสูญเสียไป จนผู้ฟังแยกไม่ออกว่ากำลังฟังรายการอะไรอยู่

4. เวลาออกอากาศ

คือ ปัจจัยหนึ่งในการกำหนดว่า เราจะผลิตรายการออกมาในรูปแบบใด เพราะเวลาออกอากาศมีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ฟัง ช่วงเวลาหนึ่งอาจเป็นช่วงเวลาของกลุ่มผู้ฟังประเภทหนึ่ง ขณะที่อีกช่วงเวลาหนึ่งอาจเป็นช่วงเวลาของกลุ่มผู้ฟังอีกประเภท เช่น ช่วงเช้า กลุ่มผู้ฟังอาจเป็นพนักงานในบริษัท ขณะที่ช่วงกลางคืน กลุ่มผู้ฟังอาจเป็นกลุ่มพ่อค้า แม่ค้าร้านอาหารหรือคนทำงานกลางคืน สมมติว่าเราได้เวลาออกอากาศในช่วงเช้า หากผลิตรายการสารคดีที่เป็นวิชาการเกินไป ก็คงไม่มีใครตั้งอกตั้งใจฟัง เพราะยังเช้าเกินไป ขณะที่เราได้เวลาออกอากาศในช่วงกลางคืน แล้วจัดรายการสำหรับเด็ก ก็คงไม่มีเด็กคนไหนอยู่ฟังเพราะเข้านอนกันหมดแล้ว เป็นต้น

อย่างไรก็ดี เวลาออกอากาศมักถูกกำหนดโดยสถานีวิทยุ มาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ผู้จัดรายการต้องผลิตรายการโดยคำนึงถึงช่วงเวลาในการออกอากาศเป็นสำคัญ ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย และมีเนื้อหารายการที่เหมาะสมกับช่วงเวลาและกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ

5. การประเมินผล

การจะจัดรายการวิทยุให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีการประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่า กลุ่มผู้ฟังคิดเห็นอย่างไรกับรายการของเราเพื่อที่เราจะนำความคิดเห็นนั้น มาปรับปรุงยุคถัดไป ใ้ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้ฟัง โดยวิธีการประเมินที่ใช้กันเป็นสากล มีอยู่ 2 วิธี คือ **การประเมินผลอย่างไม่มีระบบ** เช่น จดหมายหรือโทรศัพท์จากผู้ฟัง สั่งเกตจากการพูดคุยของคนทั่วไป การเข้ามามีส่วนร่วมในรายการของผู้ฟัง ฯลฯ กับ **การประเมินผลอย่างมีระบบ** เช่น การสุ่มตัวอย่าง การสำรวจ ตามวิธีการประเมินอย่างเป็นทางการ หรือการใช้การสำรวจรายการยอดนิยม (Program Rating) เป็นต้น

ทั้งนี้ การประเมินผลทั้ง 2 ระบบนี้ ผู้จัดรายการอาจเลือกใช้ระบบใดระบบหนึ่ง หรือเลือกใช้ทั้ง 2 ระบบก็ได้ แต่อย่างไรก็ดี การประเมินผลทั้ง 2 ระบบต่างก็มีข้อดี ข้อเสียแตกต่างกัน แต่ประเด็นสำคัญก็คือ รายการวิทยุ ที่เราจัดจะประสบความสำเร็จต้องมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่ประเมินผลเพียงครั้งหรือสองครั้งแล้วก็หยุด ไม่ประเมินอีกเลย

ข้อดี/ข้อเสียของการประเมินผลอย่างมีระบบและไม่มีระบบ

การประเมินผลอย่างมีระบบ

ข้อดี - ผลที่ได้มีความแน่นอนและใกล้เคียงความจริง

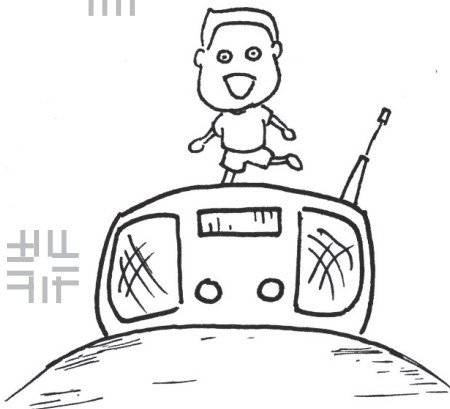
ข้อเสีย - ใช้เวลามาก เพราะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการประเมิน
ดังนั้น การประเมินแบบนี้ จึงประเมินปีละครั้งสองครั้งก็น่าจะพอ

การประเมินผลอย่างไม่มีระบบ

ข้อดี - ประหยัดเวลา
- ทำได้ทุกโอกาส และบ่อยครั้ง

ข้อเสีย - ความเห็นที่ได้อาจมาจากกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ฟังที่เราต้องการจริงๆ

ประเภทรายการ

ประเภทของรายการวิทยุมีเกณฑ์การแบ่งมากมายหลายรูปแบบ และมีหลักเกณฑ์เป็นแนวปฏิบัติเพียงพอกับการแบ่งแยกประเภทได้ (แต่กระนั้นก็สามารถจำแนกออกได้) คร่าวๆ ดังนี้

1. รายการพูดคุย

เป็นรูปแบบหนึ่งของรายการวิทยุ ที่นำเสนอเนื้อหาด้วย “การพูดคุย” เพียงอย่างเดียว โดยการพูดคุยนั้น อาจเป็นผู้จัดรายการพูดคุยกับผู้ฟังโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนคนที่พูด (จำนวนผู้จัดรายการ ผู้ร่วมรายการ หรือแขกรับเชิญในรายการ) แต่แต่ละครั้ง รายการพูดคุยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

รายการพูดคุยกับผู้ฟังโดยตรง เป็นรูปแบบการจัดรายการที่สื่อสารกับผู้ฟังอย่างตรงไปตรงมาที่สุด ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายที่สุด ข้อเสียคือ ถ้าผู้พูดพูดไม่เก่ง อาจสร้างความน่าเบื่อให้กับผู้ฟังได้

รายการสัมภาษณ์ เป็นรายการที่พูดคุยกับผู้ฟังทางอ้อม โดยผู้ฟังจะได้รับประโยชน์จากการฟังการสัมภาษณ์และการให้สัมภาษณ์ของผู้จัดรายการ และผู้เข้าร่วมรายการหรือแขกรับเชิญ

รายการสนทนา เป็นรายการที่มีลักษณะคล้ายกับรายการสัมภาษณ์ ต่างตรงที่ผู้สัมภาษณ์ไม่ใช่ผู้ตั้งคำถามแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะร่วมออกความคิดเห็นและทำหน้าที่ถามตอบไปพร้อมๆ กับผู้ร่วมรายการด้วย

รายการอภิปราย เป็นรายการที่พูดคุยกับผู้ฟังทางอ้อมผ่านทางผู้ร่วมรายการมากกว่า 2 คน โดยผู้ฟังจะได้รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างผ่านทางรายการอภิปรายของผู้ร่วมรายการแต่ละคน

2. รายการสารคดี

เป็นรายการที่มุ่งเล่าเรื่องราว ให้สาระความรู้ แต่ก็สามารถสอดแทรกให้ ความบันเทิงไปพร้อมๆ กันได้ ลักษณะเฉพาะของรายการสารคดีคือ มุ่งเจาะจง เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น จะเห็นว่ารายการสารคดีโดยส่วนใหญ่ มักนำเสนอเรื่องเพียงเรื่องเดียว แต่วิธีการนำเสนออาจมีหลายวิธีศิลปะผสมผสาน กันไป

รายการสารคดีสามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ

สารคดีทั่วไป เนื้อหาของสารคดีประเภทนี้มักเป็นเรื่องทั่วๆ ไป ไม่จำเพาะเจาะจงวิธีการเสนอ ควรมีความหลากหลายของเสียง

สารคดีเนื่องในโอกาสพิเศษ เนื้อหามักเกี่ยวข้องกับงานเทศกาล พิเศษ หรือบุคคลที่น่าสนใจเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป และนำเสนอในรูปแบบสารคดี

สารคดีเชิงวิเคราะห์ เนื้อหามักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของ มนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่ต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือปัญหาของ ตัวเองในทุกๆ เรื่อง โดยนำเสนอในรูปแบบการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาตาม ข้อมูลที่ค้นพบ หรือวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขตามข้อมูลที่สืบค้นมาได้ และนำเสนอวิธีแก้ว่า หลังจากวิเคราะห์แล้วจะมีวิธีแก้อะไรได้บ้าง ซึ่งอาจจะ เสนอทางแก้สัก 2-3 วิธี

สารคดีเชิงข่าว เนื้อหามักเกี่ยวเนื่องมาจากข่าวที่เกิดขึ้นแล้ว แต่ข่าวนั้นยังมีเงื่อนงำ เรื่องราวยังไม่มียุติ ยังเป็นข้อสงสัยของคนโดยทั่วไป ผู้จัดรายการจะสืบหาสาเหตุเรื่องราวความเป็นมาของข่าวนั้นๆ อย่างละเอียด แล้ว นำข้อมูลที่ได้มานำมาวิเคราะห์โดยปราศจากอคติเจือปน ข้อมูลหรือข่าวที่นำมา วิเคราะห์นั้นควรเป็นไปตามข้อเท็จจริงที่พบมา แล้วทำการสรุปสิ่งที่ เป็นเงื่อนงำนั้น ว่ามาจากสาเหตุอะไรบ้าง และอาจจะส่งผลอย่างไรได้บ้าง เพื่อให้ผู้ฟังได้ทราบ ข้อมูลอย่างเจาะลึก และรู้สาเหตุที่ไปที่มาของข่าวที่เกิดขึ้น เพียงแต่ว่าเรานำเสนอ ตามรูปแบบรายการสารคดีเท่านั้น

สารคดีท่องเที่ยว เนื้อหาเป็นเรื่องของการเดินทางไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ เป็นการเล่าเรื่องถึงสถานที่ท่องเที่ยวว่าน่าสนใจอย่างไร มีประวัติความเป็นมาอย่างไร จะเดินทางไปยังสถานที่แห่งนั้นได้อย่างไร โดยพาหนะอะไรได้บ้าง ค่าใช้จ่ายควรจะเป็นสักเท่าไรต่อการท่องเที่ยวในหนึ่งครั้ง และจะต้องเตรียมตัวอย่างไรบ้าง สัมภาระหรือสิ่งของเครื่องใช้เฉพาะตัวจะต้องเตรียมอย่างไรหรือไม่

3. รายการนิตยสารทางอากาศ

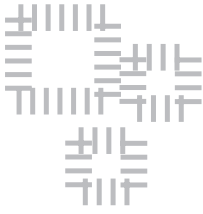
เป็นรายการที่นำเสนอเรื่องราวที่มีเนื้อหาหลากหลายผสมผสานไว้ในรายการเดียว ด้วยวิธีการนำเสนอที่หลากหลายเช่นเดียวกัน ถึงกระนั้นก็ดี ในความหลากหลายก็ควรจะต้องมีแนวทางหลักหรือเอกลักษณ์ของรายการเพื่อที่ผู้ฟังจะได้ไม่สับสนว่าตกลงนี่เป็นรายการอะไรกันแน่ ซึ่งการวางแนวทางหรือเอกลักษณ์นี้ มี 2 วิธี คือ

แบ่งโดยเอาผู้ฟังเป็นหลัก ไม่ว่าเนื้อหาและวิธีการนำเสนอจะเป็นอย่างไร แต่ต้องมีความสอดคล้องกับกลุ่มผู้ฟัง เช่น รายการนิตยสารแม่บ้าน, รายการนิตยสารสำหรับเด็ก เป็นต้น

แบ่งโดยเอาเนื้อหาเป็นหลัก เช่น รายการนิตยสารกีฬา, รายการนิตยสารรถยนต์ เป็นต้น

เป็นรายการที่นำเสนอข้อเท็จจริง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ เมื่อไปถึงที่เกิดเหตุหรือได้ข้อมูลของเรื่องนั้นแล้ว จะต้องเลือกประเด็นเนื้อหาที่จะเสนอเสียก่อน แล้วจึงลงลึกในประเด็นข่าวนั้นว่ามีเรื่องที่จะเสนออย่างไร โดยสรุปประเด็นสำคัญไว้ในย่อหน้าแรก ย่อหน้าถัดมาจึงเป็นรายละเอียด และย่อหน้าต่อไปจะเป็นรายละเอียดมากขึ้นเรื่อยๆ จนเพียงพอกับเวลากับการเสนอข่าวแต่ละข่าว ซึ่งผู้จัดรายการจะต้องนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา ไม่ใช่ความคิดเห็นหรือทัศนะส่วนตัวมาปะปนกับเนื้อหาข่าวที่นำเสนอ ต้องยึดถือจรรยาบรรณการประกอบอาชีพสื่อมวลชนเป็นหลัก

บทที่ 2

การผลิตรายการ

ขั้นตอนการผลิตรายการ

การผลิตรายการวิทยุ โดยทั่วไปมีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ

1.ขั้นเตรียมการ

ขั้นเตรียมการนี้ สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็นอีก 3 ขั้นตอน คือ

วางแผน คือ การกำหนดหัวข้อที่จะจัดรายการเรื่องอะไร มีเนื้อหาอย่างไร จะเสนอรายการในรูปแบบไหน ผู้ฟังคือใคร ออกอากาศเวลาไหน ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจน ผู้ผลิตรายการควรเขียนออกมาเป็นโครงการนำเสนอรายการ จะช่วยให้เห็นภาพของการจัดรายการได้ชัดเจนขึ้น

การเขียนบท คือ การนำเอาความคิดในขั้นวางแผนมาขยาย และเขียนรายละเอียดออกมาเป็นบทวิทยุ โดยอาศัยการค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ต้องการจะจัด ประกอบกับจินตนาการ

การเตรียมวัสดุอุปกรณ์และเสียงประกอบต่างๆ ตามบท คือ การจัดเตรียมแผ่นเสียง แผ่นซีดี เพลงประกอบในรายการ เสียงประกอบต่างๆ จัดหาบุคลากรให้พร้อมตามบทที่กำหนดไว้ ว่าใครทำหน้าที่อะไร มีใครมาร่วมรายการบ้าง นัดหมายการสัมภาษณ์ ฯลฯ

ตัวอย่าง

โครงการนำเสนอรายการ

1. เรื่อง (เรื่องอะไร เช่นเรื่อง “กุหลาบ”)
2. กลุ่มเป้าหมาย (เป็นใคร เช่น แม่บ้าน เกษตรกร ผู้ที่สนใจกุหลาบเป็นพิเศษ เป็นต้น)
3. วัตถุประสงค์ (เพื่ออะไร จะเกิดประโยชน์อย่างไรต่อผู้ฟัง)
4. หัวข้อเรื่อง (หัวข้อที่จะพูดเฉพาะในรายการตอนนี้ เช่น “กุหลาบมีกี่พันธุ์ แต่ละพันธุ์มีจุดดี จุดด้อย ต่างกันอย่างไร มีวิธีปลูกแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เป็นต้น)
5. เนื้อหารายการ (สรุปเนื้อหาที่จะนำเสนอในครั้งนี้อย่างย่อๆ)
6. รูปแบบรายการ (จะนำเสนอรายการในรูปแบบใด รายการสัมภาษณ์ รายการสารคดี รายการนิตยสาร ฯลฯ ผู้จัดรายการต้องเลือกแบบใดแบบหนึ่ง)
7. ความยาว (กี่นาที)
8. ชื่อรายการ (ควรตั้งชื่อรายการให้ชวนฟัง)
9. ผู้ดำเนินรายการ (เป็นใคร)
10. สถานที่ออกอากาศ (สถานีชื่ออะไร คลื่นความถี่อะไร)

ตัวอย่าง

โครงการนำเสนอรายการ

- ชื่อรายการ** : คิดส์คลับ ตอน หนูเคยพูดไม่เพราะหรือเปล่า
- เรื่อง** : การพูดไม่สุภาพของเด็ก
- ออกอากาศ** : สถานีวิทยุ มก. AM 1107 KHz.
วันจันทร์ที่ 24 พฤศจิกายน 2551 เวลา 17.00-17.10 น.
- วัตถุประสงค์** : 1. ให้เด็กเห็นความสำคัญและข้อดีของการพูด
บอกได้ว่าการพูดไม่เพราะมีข้อเสียอย่างไร
2. ให้พ่อแม่ ผู้ปกครองรู้วิธีแก้ปัญหาว่าจะจัดการกับลูกอย่างไร
หากพบว่าลูกพูดไม่เพราะ

หัวข้อเรื่อง : เด็กพูดไม่สุภาพจะแก้อย่างไร

กลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย : เด็กอายุ 6-9 ขวบ และพ่อแม่ ผู้ปกครอง

เนื้อหา (เฉพาะตอน) : จะเล่าถึงการพูดไม่สุภาพของเด็ก ซึ่งมีหลายสาเหตุทั้งช่วงวัย, เพื่อน, สิ่งแวดล้อม, คนในครอบครัว ฯลฯ พ่อแม่จึงต้องมีวิธีแก้ปัญหาที่ถูกต้อง เมื่อเด็กเข้าใจและต้องการการยอมรับจากสังคม เด็กก็จะพูดเพราะและถูกกาลเทศะในที่สุด

รูปแบบ (การนำเสนอ) รายการ : เสนอในรูปแบบสารคดีทั่วไป

1. ยกตัวอย่างปัญหาการพูดไม่เพราะ(สุภาพ) ของเด็ก นำเสนอด้วยนิทานสั้นๆ
2. พูด (แสดง) ให้เด็กเห็นถึงข้อเสียของการพูดไม่เพราะ และข้อดีของการพูดเพราะ โดยให้เด็กเล่าเรื่องและถ่ายทอดประสบการณ์ของตัวเอง
3. เสนอแนวทางการแก้ปัญหาของพ่อแม่ผู้ปกครอง เมื่อพบว่าลูกพูดไม่เพราะ หรือพูดคำหยาบ
4. สรุป การพูดไม่เพราะของเด็กเกิดจากหลายสาเหตุ พ่อแม่ผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องมีวิธีแก้ปัญหาที่ถูกต้องและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก เมื่อเด็กเห็นแบบอย่างที่ดีประกอบกับเด็กต้องการการยอมรับจากเพื่อนและสังคม เขาก็จะพูดเพราะและพูดได้ถูกกาลเทศะได้เอง

รูปแบบรายการ : รายการพูดคุยสลับเพลง และเล่าเรื่องประกอบ

ความยาว : 10 นาที

ดำเนินรายการโดย : พี่น้อย (นามสมมุติ)

2. วันชักซ้อมก่อนออกอากาศ

เป็นการชักซ้อมการจัดรายการตามรายละเอียดของบทวิทยุที่เขียนไว้ทั้งหมด เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนได้ทำความเข้าใจร่วมกัน และเพื่อหาข้อบกพร่องจะได้แก้ไขได้ทันท่วงที

3. วันออกอากาศ

เป็นขั้นที่ทุกสิ่งทุกอย่างกระทำไปตามบทที่ผ่านการชักซ้อมและแก้ไขมาแล้ว โดยการออกอากาศนี้ อาจเป็นการออกอากาศจริง หรือบันทึกเทปเอาไว้ แล้วนำไปออกอากาศอีกทอดหนึ่งก็ได้

4. วันประเมินผล

เป็นการติดตามผลหลังจากการออกอากาศ ว่ารายการที่ผลิตไปนั้น ประสบปัญหาอะไรบ้าง จะต้องแก้ไขอย่างไร หรือผู้ฟังต้องการให้เป็นแบบไหน เพื่อให้รายการประสบความสำเร็จสูงสุด

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ผลิตรายการ

ในการผลิตรายการวิทยุฯ ทุกรายการ ผู้ผลิตรายการ (ผู้จัดรายการ) เป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะต้องทำหน้าที่เสมือนเป็นพ่อครัวปรุงอาหารให้คนอื่นรับประทาน อาหารจะมีรสชาติดีหรือไม่ดี รายการจะถูกใจผู้ฟังหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการทำหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ผลิตรายการนั้นๆ ซึ่งหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ผลิตรายการวิทยุฯ ที่ดี มีดังต่อไปนี้

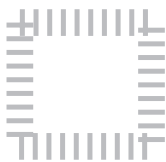

- ออกความคิดในด้านเนื้อหาสาระ และกำหนดรูปแบบของรายการ
- กำหนดตัวผู้ร่วมงานในกลุ่ม เช่น ผู้เขียนบท ผู้ดำเนินรายการ ผู้ควบคุมเสียง ฯลฯ
- รวบรวมเสียงประกอบจริง เช่น การอัดเสียงสัมภาษณ์นอกสถานที่ การบันทึกเสียงเหตุการณ์จริง ฯลฯ

- รู้จักเลือกเพลงประกอบและเสียงประกอบสำหรับใช้ในรายการ
- อ่านบทพจนานุกรมบทวิทยุ ที่เขียนเสร็จแล้ว เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหรือดัดแปลงให้เหมาะสม น่าสนใจยิ่งขึ้น
- เตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการออกอากาศสด หรือรายการบันทึกเทปให้พร้อม เช่น เตรียมบทวิทยุ ให้ทีมงานทุกคน แผ่นเสียงที่จะใช้ประกอบในรายการมีครบสมบูรณ์ ฯลฯ
- ชักซ้อมความเข้าใจ และให้คำแนะนำแก่ผู้ดำเนินรายการ
- ตรวจสอบระบบเสียงภายในห้องบันทึกเสียง ป้องกันหรือแก้ไขเสียงก้องหรือเสียงรบกวน ปรึกษาฝ่ายช่างในการจัดตั้งไมโครโฟน
- อธิบายรายละเอียดของบทวิทยุ แก่เจ้าหน้าที่ควบคุมเสียง เพื่อชักซ้อมทำความเข้าใจในรายละเอียดต่างๆ
- ควบคุมการซ้อมรายการทั้งที่เป็นรายการสดและรายการบันทึกเทป เพื่อดัดแปลง แก้ไขให้ทุกสิ่งทุกอย่างในรายการสมบูรณ์ที่สุด
- จัดให้มีการซ้อมเพื่อจับเวลาและฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ
- ขั้นสุดท้าย คืออำนวยความสะดวกออกอากาศรายการสดหรือรายการบันทึกเทป โดยสำหรับรายการบันทึกเทป อาจต้องมีการตัดต่อเสียงให้เหมาะสมก่อนออกอากาศ

ความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้อง

ในการจัดรายการวิทยุ ผู้ผลิตรายการหรือผู้จัดรายการมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบทั้งด้านเนื้อหาสาระของรายการและด้านเทคนิค ดังนั้น การจะเป็นผู้ผลิตรายการที่ดีได้ จึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถดังต่อไปนี้

ด้านเนื้อหา

- ผู้ผลิตรายการที่ดีต้องสามารถผลิตเนื้อหาสาระของรายการให้สอดคล้องเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง ซึ่งหมายความว่า ต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ผู้รับสาร เช่น กลุ่มผู้ฟังมีระดับการศึกษาชั้นใด ทำอาชีพอะไร เพศอะไร อายุเท่าไร เป็นต้น และสามารถนำเอาข้อมูลที่วิเคราะห์ได้นี้มาประยุกต์ใช้ได้ อย่างเหมาะสม

- ผู้ผลิตรายการที่ดีต้องมีความรู้ ความสามารถในการเลือกเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งเลือกรูปแบบของรายการ

- ผู้ผลิตรายการที่ดีต้องสามารถอธิบายถ่ายทอดความคิดของตนให้แก่ผู้เขียนบทวิทยุฯ นำไปเขียนให้เป็นเรื่องราวที่สมบูรณได้ (ในกรณีที่มีผู้อื่นเขียนบทให้)

- ผู้ผลิตรายการที่ดีต้องรู้จักการเลือกเพลงให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่นำเสนอ

- ผู้ผลิตรายการที่ดีต้องเข้าใจเทคนิค วิธีการ การใช้เครื่องบันทึกเสียง และสามารถผลิตเสียงประกอบต่างๆ การบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ทั้งในและนอกสถานที่ รวมถึงต้องมีความสามารถในการเลือกเสียงประกอบและเพลงประกอบได้อย่างเหมาะสม

- ผู้ผลิตรายการที่ดีต้องสามารถติดต่อเทพที่จะนำมาออกอากาศหรือประกอบในรายการได้

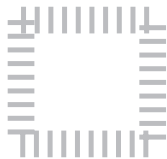
ด้านเทคนิค

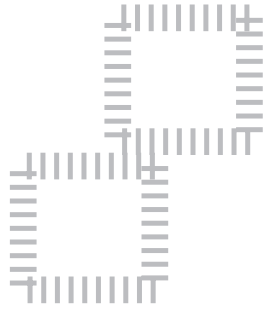
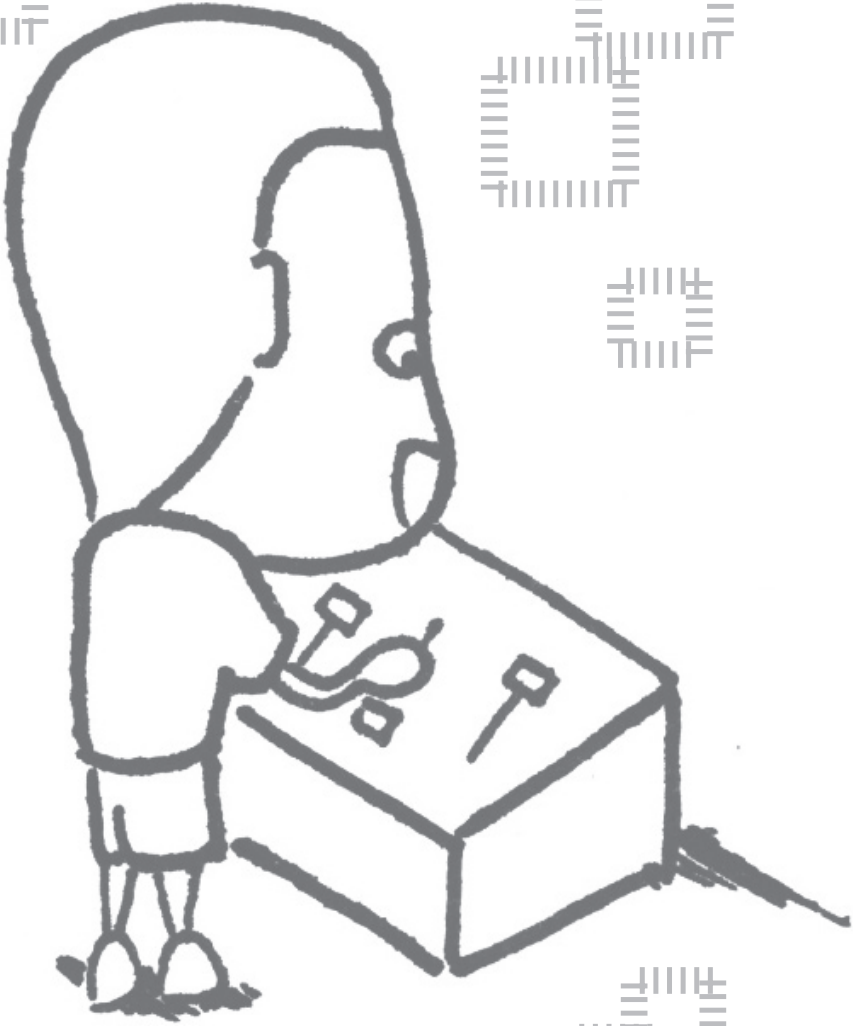
ผู้ผลิตรายการที่ดีต้องมีความรู้ ความเข้าใจเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระจายเสียง ทั้งในห้องจัดรายการและในห้องควบคุมเสียง เช่น ในห้องจัดรายการ ผู้ผลิตควรจะต้องเข้าใจเรื่องระบบเสียงก้องและไมโครโฟน ส่วนในห้องควบคุมเสียง ผู้ผลิตควรจะต้องเข้าใจปุ่มต่างๆ บนแผงควบคุมเสียง รวมถึงการใช้อุปกรณ์และเครื่องเสียงต่างๆ

สรุปคุณสมบัติของผู้ผลิตรายการที่ดี

- มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระตือรือร้น สนใจสิ่งรอบตัว และใฝ่รู้อยู่เสมอ
- มีความสามารถพูดอย่างเป็นกันเอง ออกเสียงภาษาไทยและภาษาถิ่นได้อย่างคล่องแคล่ว ถูกต้อง และน่าฟัง
- เข้าใจในกระบวนการผลิตรายการวิทยุเป็นอย่างดี
- มีความรู้ในเรื่องเพลงประกอบ เสียงประกอบ สามารถตัดสินใจได้ว่า เนื้อหาสาระอย่างไรเหมาะกับผู้ฟัง และเพลงประกอบ เสียงประกอบ ประเภทไหนเหมาะกับเนื้อหาเรื่องราวแบบใด
- เข้าใจวิธีใช้อุปกรณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี
- ตรงต่อเวลา
- มีการตัดสินใจที่ดี เมื่อเกิดปัญหาต้องสามารถแก้ไขได้อย่างรอบคอบและทันท่วงที

บทที่ 3

การจัดรายการ

หลักเบื้องต้นในการจัดรายการวิทยุกระจายเสียง

การจะเป็นนักจัดรายการวิทยุที่ดี มีข้อพึงปฏิบัติเบื้องต้นดังต่อไปนี้

การเตรียมบทวิทยุ (script)

ก่อนจัดรายการวิทยุ ควรมีการเตรียมบทวิทยุฯ แต่ละรายการและกำหนดประเด็นที่จะพูดคุยลงในบทให้เรียบร้อย เพราะการกำหนดประเด็นจะทำให้เราสามารถบริหารเวลาในการจัดรายการได้ อาทิ ลำดับประเด็นที่จะพูดในแต่ละช่วงของรายการ จะทำให้การจัดรายการเป็นสัดเป็นส่วน มีความชัดเจน และจะทำให้เรารู้ว่า เหลือเวลาในการพูดคุยในแต่ละช่วงเป็นเวลากี่นาที หรือเหลือเวลามากน้อยแค่ไหนที่จะพูดเพิ่มเติม

ลักษณะของบทวิทยุฯ ที่ดี คือ

- มีเนื้อหาที่ชัดเจน
- ลำดับเนื้อเรื่องได้ดี
- หลีกเลี่ยงภาษาเขียน
- ใช้ภาษาที่แสดงกิริยาท่าทางต่างๆ จะช่วยให้ผู้ฟังเห็นภาพได้ดีขึ้น

ในบางกรณี ผู้จัดรายการเป็นผู้เตรียมบทวิทยุฯ เอง ซึ่งจะเกิดปัญหาน้อย เพราะผู้จัดมีความเข้าใจในบทนั้นอยู่แล้ว แต่หากว่าในกรณีที่ผู้จัดไม่ได้เป็นผู้เตรียม

บทฯ เอง การอ่านทำความเข้าใจกับบทนั้นเสียก่อนก็เป็นสิ่งที่จำเป็น โดยหลักแล้ว การอ่านทำความเข้าใจบทฯ นั้น คือผู้จัดรายการต้องสามารถแยกแยะและสรุปความได้ การจัดรายการไม่จำเป็นต้องพูดตามบทฯ ทุกคำ ทุกประโยค เพราะจะไม่ใช่ธรรมชาติ ให้ใช้การทำความเข้าใจในประเด็นสำคัญ ตัดรายละเอียดบางเรื่อง บางประโยคที่ไม่มีประโยชน์ต่อผู้ฟังออกไปได้ แล้วพูดออกมาตามธรรมชาติของเรา จะทำให้การจัดรายการมีชีวิตชีวามากขึ้น

การพูด

ลักษณะการพูดของนักจัดรายการวิทยุที่ดี ต้องพูดออกเสียงให้ชัด สะกดคำให้ถูกต้อง ออกเสียงร.เรื่อ ล.ลิง ตัวควบกล้ำ ให้ได้ เพราะหากพูดผิดไป ความหมายก็ผิดไปด้วย ผู้ฟังอาจจำไปใช้ผิดๆ และระวังการใช้ศัพท์สแลงบางคำ เพราะไม่ใช่ว่าผู้ฟังทุกคนจะเข้าใจ ทางที่ดีควรหลีกเลี่ยง แต่หากเผลอพูดไปแล้ว ก็ควรให้คำอธิบายที่ถูกต้องแก่ผู้ฟัง ต้องระลึกว่า การพูดทางวิทยุฯ เป็นเสมือนครู จะมีผู้เลียนแบบอยู่เสมอ

นอกเหนือไปจากการพูดให้ชัดและถูกต้องแล้ว ลีลาการพูดของนักจัดรายการที่ดี ควรจะต้องมีความเป็นกันเองกับผู้ฟัง มีความสุภาพ อย่าติดกับการอ่านบทวิทยุฯ จนเกินไป เพราะจะทำให้ความเป็นกันเองลดลง ลีลาการพูดของเราควรชวนให้ติดตามหรือฟังแล้วสนุก แต่ความสนุกนั้นไม่ใช่อยู่บนความทุกข์ของผู้อื่น ควรตั้งอยู่บนความเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรดูกลุ่มผู้ฟังของเราว่ามีการศึกษาระดับใด เป็นผู้ใหญ่หรือเด็ก ถ้ากลุ่มผู้ฟังเป็นเด็กก็ควรพูดในภาษาแบบเด็ก เป็นวัยรุ่นก็พูดแบบวัยรุ่น หรือเป็นผู้ใหญ่ก็พูดแบบผู้ใหญ่ แต่จะไม่พูดภาษาที่หยาบคาย สองแง่สองง่าม หรือแสดงความก้าวร้าว อันเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี เป็นการปลุกฝังให้ใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา หรือพูดโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามของไทย เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง

และอย่าลืมว่าวิทยุไม่ใช่โทรทัศน์ ผู้ฟังได้ยินเฉพาะเสียงของเราไม่อาจเห็นภาพปรากฏได้ ดังนั้น นักจัดรายการที่ดี ต้องพูดให้ผู้ฟังเห็นภาพ คำแนะนำคือควรใช้คำกริยาวิเศษณ์ อากาหรนามต่างๆ อย่างเหมาะสม เช่น เดินอย่างรวดเร็ว ก้าวซ้าๆ ยิ้มแย้มๆ ลมพัดเบาๆ ฯลฯ คำเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการนึกเห็นภาพตามไปด้วยได้

ทั้งนี้ โดยทั่วไปสำหรับรายการที่มีความยาวเกินกว่า 1-2 นาที การพูดควรทำให้ผู้ฟังนึกเห็นภาพ เริ่มต้นควรพูดให้นึกถึงบรรยากาศหรือภาพกว้างๆ แก่ผู้ฟังก่อน แล้วค่อยๆ พูดเน้นโยงเข้าสู่ประเด็นหลักหรือเรื่องราวที่เราต้องการนำเสนอ ไม่ใช่เริ่มรายการก็พุ่งเข้าสู่ประเด็นหลักเลย ถ้าทำเช่นนั้น ผู้ฟังอาจตามเรื่องราวไม่ทัน และนึกภาพไม่ออก แต่ถ้าเป็นรายการสั้นๆ 1-2 นาที ก็จำเป็นที่ต้องเข้าสู่ประเด็นที่จะพูดโดยเร็ว เพราะเวลาน้อย จำเป็นต้องพูดให้ได้เรื่องได้ราวทันที

ข้อพึงระวังในการจัดรายการวิทยุฯ

- อย่าพูดออกนอกประเด็นมากเกินไป
- อย่าพูดเพลลินจนลืมดูเวลา

การใช้เสียง/เพลงประกอบ

หลักการง่ายๆ การใช้เสียงหรือเพลงประกอบในรายการคือ ควรเลือกเสียงหรือเพลงประกอบให้เหมาะสมกับเนื้อหาหรือบรรยากาศรายการและกลุ่มผู้ฟัง ทั้งในแง่ของการเลือกเสียงประกอบหรือเพลงที่ช่วยให้เกิดการสร้างจินตนาการของผู้ฟัง ใช้เสียงประกอบหรือเพลงบอกเวลา สร้างบรรยากาศประกอบเรื่องที่กำลังพูด ฯลฯ ซึ่งทักษะส่วนนี้ จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์และการฝึกฝนเป็นที่ตั้ง

อย่างไรก็ดี ข้อเสนอแนะสำหรับการใช้เพลงประกอบในรายการอย่างคร่าวๆ คือ เพลงที่จะใช้เปิด คั่นสลับการพูดของเรา ควรใช้เพลงบรรเลงจะดีกว่า ในกรณีต้องการใช้เพลงคลอ เพื่อเป็นฉากหลัง (background) คลอไปด้วยในขณะที่พูด เพลงที่ใช้ก็ควรใช้เพลงบรรเลงเช่นกัน ทั้งนี้เพราะเสียงนักร้องจะได้ไม่มารบกวน การพูดของเรา และในทางตรงกันข้าม ถือเป็นมารยาทที่ไม่ดี ไม่ควรทำ คือ พูดทับ เสียงร้องของนักร้องที่กำลังร้องอยู่ เป็นการทำลายชื่อเสียงนักร้องผู้นั้นทางอ้อม นอกจากนี้ ผู้ฟังที่ชอบเพลงนั้นอยู่ ก็อาจจะรู้สึกไม่พอใจผู้จัดรายการคนนั้นได้ ดังนั้น เพลงที่จะใช้เปิดเพื่อเปลี่ยนช่วงเวลา เปลี่ยนฉาก เปลี่ยนประเด็นการพูด หรือให้ผู้ฟังเปลี่ยนอิริยาบถ ควรใช้เพลงบรรเลงจะเหมาะกว่า ไม่ควรใช้เพลงที่ช้าหรือเร็วเกินไป เพราะจะเป็นการหน่วงหรือกระชากอารมณ์ผู้ฟังมากเกินไป เราควรเลือกเพลงที่ให้ความรู้สึกกระฉับกระเฉง สนุกสนาน จะเหมาะสมกว่า

ประเภทของเสียงประกอบในรายการ

1. เสียงที่เกิดขึ้นในสถานที่จริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง แล้วปล่อยให้เสียงนั้นได้ยินเป็นฉากหลัง ในระหว่างที่เรากำลังพูดหรือบรรยายอยู่ในขณะนั้น ซึ่งออกอากาศสด (live) ไปยังเครื่องรับวิทยุของผู้ฟังที่บ้านหรือในรถยนต์ หรือบันทึกเสียงเอาไว้เพื่อนำไปออกอากาศในเวลาอื่น เสมือนเป็นรายการสดอยู่ในเหตุการณ์นั้นจริงๆ การจะได้มาซึ่งเสียงประกอบประเภทนี้ เราต้องมีเครื่องบันทึกเสียงที่ดี เพื่อให้ได้เสียงที่สมบูรณ์ เป็นต้นฉบับเสียงที่มีคุณภาพสูงสุด

2. เสียงที่บันทึกเอาไว้เรียบร้อยแล้ว มักจะอยู่ในรูปแผ่นเสียง หรือซีดี (CD) เสียงประกอบประเภทนี้มักไม่มีปัญหา เพราะเสียงต่างๆ ได้บันทึกเอาไว้เรียบร้อยแล้ว เราสามารถหาซื้อได้จากร้านขายซีดีโดยทั่วไป

3. เสียงที่ทำขึ้นเองในห้องส่ง ห้องบันทึกเสียง หรือในสตูดิโอ เช่น เสียงเดิน ในแบบต่างๆ เสียงตีมน้ำ เทน้ำใส่แก้ว ฯลฯ นอกจากนี้ เสียงสังเคราะห์ต่างๆ

ที่ใช้คอมพิวเตอร์สร้างขึ้น เสียงประกอบประเภทนี้ ผู้จัดรายการต้องมีความรู้ความเข้าใจและจินตนาการในการใช้ ว่าเสียงไหนจะใช้เป็นเสียงอะไร สื่อถึงอะไร และจะนำมาประกอบเรื่องราวอะไร

การมีส่วนร่วมของผู้ฟัง

รายการวิทยุที่ดีนั้น นอกจากการผลิตและจัดรายการให้ดีมีคุณภาพแล้ว การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังเข้ามามีส่วนร่วมในรายการก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้รายการมีสีสัน น่าสนใจ เป็นการประเมินผลรายการไปในตัว และเหนืออื่นใดคือยกระดับการสื่อสารแบบทางเดียว หรือ One-Way Communication ไปสู่การสื่อสารสองทาง หรือ Two-Way Communication ให้เราในฐานะผู้จัดรายการ ได้มีโอกาสพบปะกับผู้ฟังได้ด้วย

ช่องทางที่เปิดให้ผู้ฟังได้เข้ามามีส่วนร่วมในรายการวิทยุในปัจจุบันมีมากมายหลายช่องทาง ทั้งทางโทรศัพท์ จดหมาย SMS หรือแม้กระทั่งกระทู้ในอินเทอร์เน็ต ซึ่งขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้จัดรายการ และกลุ่มผู้ฟังว่าสะดวกในช่องทางไหน

ทั้งนี้ หลักในการพบปะพูดคุยกับผู้ฟังผ่านช่องทางที่สามารถโต้ตอบกันได้โดยทันทีทันใด กรณีเช่น พูดคุยทางโทรศัพท์ ก็คือพยายามทำให้ผู้ฟังรู้สึกเป็นกันเอง พยายามทำให้การพูดคุยนั่นๆ เป็นไปโดยธรรมชาติ นอกจากนี้ หากเป็นช่องทางที่ไม่สามารถโต้ตอบได้ทันทีทันใด ตัวอย่างเช่น จดหมาย SMS หรือกระทู้ในอินเทอร์เน็ต นอกจากพยายามตอบหรืออ่านทุกๆ ความคิดเห็นที่ผู้ฟังส่งเข้ามา เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ฟังแล้ว ควรพยายามยึดเนื้อความที่ผู้ฟังส่งเข้ามาเป็นหลัก อย่ายอกนอกเรื่องหรือบิดเบือนไปจากเนื้อหาเดิมที่ผู้ฟังส่งเข้ามาจนเลยเถิดเกินไป

หลักการจัดรายการวิทยุแยกตามประเภทของรายการ

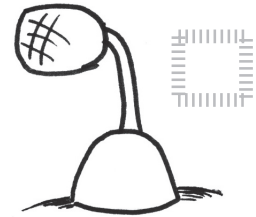
ที่กล่าวไปข้างต้น เป็นหลักการจัดรายการวิทยุเบื้องต้น แต่ก็ดังที่ทราบกันว่า รายการวิทยุนั้นมีหลากหลายประเภท และแต่ละประเภทก็มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน ในหัวข้อต่อไปนี้จะขอกล่าวถึงหลักการจัดรายการวิทยุแยกตามประเภทต่างๆ

1. รายการพูดคุย

ในกรณีที่เป็นรายการพูดคุยกับผู้ฟังโดยตรง ผู้จัดอาจมีคนเดียวหรือสองคนก็ได้ ซึ่งต่างก็มีข้อดี ข้อเสียแตกต่างกันไป ในกรณีที่ผู้จัดรายการเพียงคนเดียวหลักในการจัดรายการก็ไม่มีอะไรมาก นอกจากพูดให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกและเป็นกันเอง โดยใช้ลีลาการพูดในแบบของเรา ให้ผู้ฟังจับต้องได้ ไม่ควรลอกเลียนลีลาการพูดของคนอื่น

ส่วนใหญ่ที่เกิดปัญหา มักเป็นรายการที่มีผู้จัดสองคน หลายๆ ครั้งที่ผู้จัดสนุกกันเองจนลืมผู้ฟัง บ้างก็พูดเร็วเกินไป แย่งกันพูด หรือไม่ก็ให้คนใดคนหนึ่งพูดอยู่คนเดียว ในขณะที่อีกคนเงียบเหมือนไม่ได้อยู่ในห้องจัดรายการ ลักษณะเหล่านี้ไม่เป็นผลดี สิ่งที่สำคัญสำหรับการจัดรายการสองคน จึงอยู่ที่การทำความเข้าใจ นัดแนะวางแผน แบ่งจังหวะกันพูดให้สอดคล้องเหมาะสม รายการที่จัดจะมีชีวิตชีวา และน่าสนใจ

ข้อดี/ข้อเสียของการจัดรายการคนเดียวกับสองคน

การจัดคนเดียว

- อาจรู้สึกเหงา ขาดสีสัน
- เป็นอิสระกว่าการจัดสองคน ไม่ต้องกลัวว่าใครจะมาแย่งพูด
- พูดเข้าประเด็นได้เร็วกว่า

การจัดสองคน

- มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดด้วยกัน เพิ่มสีสันให้รายการและสร้างความเป็นกันเองได้ดีกว่า
- ฟ่อนคลายกว่าการจัดคนเดียว
- พูดเข้าประเด็นได้ช้า เพราะอาจเสียเวลาในการแบ่งจังหวะการพูด

ส่วนในกรณีที่เป็น **รายการสัมภาษณ์ รายการสนทนา หรือรายการอภิปราย** ที่มีผู้ร่วมรายการหรือแขกรับเชิญ ผู้จัดรายการต้องทำการบ้านมาเป็นอย่างดีถึงประเด็นที่จะพูดคุยในรายการ นอกจากนั้น ในขณะที่จัดรายการ ผู้จัดจะต้องเป็นผู้ควบคุมเวลา เนื้อหา และผู้ร่วมรายการ เช่น ทั้งในกรณีที่หากผู้ร่วมรายการพูดไม่ชัด ไม่ชัดเจน หรือพูดในประเด็นที่ยากแก่การทำความเข้าใจ ผู้จัดจะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ซักถามหรือชวนคุย เพื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพชัดขึ้น รวมถึงต้องเป็นผู้คอยเรียบเรียงประเด็นจากที่ผู้ร่วมรายการหรือแขกรับเชิญพูดไปแล้ว มาพูดสรุปให้ผู้ฟังได้ทราบ และที่สำคัญคือเมื่อจบรายการ ต้องไม่ลืมขอบคุณผู้ร่วมรายการหรือแขกรับเชิญ

2. รายการสารคดี

รายการสารคดีเป็นรายการที่นำเสนอโดยวิธีเล่าเรื่องที่เป็นจริง มีหลักฐานอ้างอิง พิสูจน์ได้ ต้องไม่ใช่เรื่องที่แต่งขึ้นแบบนวนิยาย หรือบทละคร ส่วนลีลาการนำเสนอที่ผู้จัดรายการต้องค้นหาลีลาเฉพาะของตัวเอง เพื่อให้รายการมีความน่าสนใจ หลักในการจัดรายการสารคดีคือ ควรนำเสนอเป็นเรื่องเดียวทั้งรายการ ควรทำให้เนื้อหา มีเอกภาพเป็นแนวเดียวกัน เพื่อให้ผู้ฟังจะได้ไม่สับสน ในกรณีที่เรื่องที่ต้องการนำเสนอมีความยาวมากเกินไป ผู้จัดควรจัดแบ่งออกอากาศเป็นตอนๆ ไม่ควรอัดเยียดมารวมออกอากาศไว้ในตอนเดียว เพราะจะทำให้เนื้อหาหนักเกินไปจนไม่น่าฟัง

ทั้งนี้ มีรายการสารคดีอีกประเภทหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากรายการสารคดีอื่นๆ คือสารคดีท่องเที่ยว ที่นอกเหนือจากเป็นการบอกให้ทราบแล้วยังมีอิทธิพลส่งผลให้ผู้ฟังอยากไปสัมผัสสถานที่ที่ท่องเที่ยวนั้นๆ ด้วยตัวเอง ดังนั้นการจัดรายการสารคดีท่องเที่ยว นอกจากบอกให้ทราบถึงลักษณะทางกายภาพต่างๆ ความประทับใจในการไปเที่ยวชมแล้ว ผู้จัดรายการควรบรรยายละเอียดอื่นๆ ให้เป็น

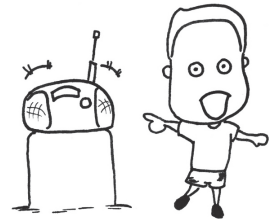
พื้นฐานสำหรับผู้ฟังที่อยากไปสัมผัสสถานที่นั้นๆ ด้วย เช่น ควรบอกสถานที่ตั้งให้ชัดเจน บอกระยะเวลาจากจุดเริ่มต้นถึงจุดสิ้นสุดหรือสถานที่ต่างๆ แจกแจงการเดินทาง ราคาค่ารถโดยสาร เส้นทางการเดินทาง ให้ข้อมูลว่าต้องเตรียมอะไรไปบ้าง ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวและค่าที่พัก ฯลฯ

3. รายการนิตยสารทางอากาศ

แม้โดยลักษณะของรายการ รายการนิตยสารทางอากาศจะเป็นรายการที่มีความหลากหลายด้านเนื้อหา มีหัวข้อต่างๆ มาผสมผสานกันไว้ในรายการเดียว แต่ผู้จัดรายการจะต้องคัดกรองเนื้อหาที่มีความแตกต่างเหล่านั้นให้มีจุดร่วมกัน ซึ่งจุดร่วมนั้นต้องอยู่ภายใต้เกณฑ์ของกลุ่มผู้ฟัง ว่ากลุ่มผู้ฟังของเราเป็นกลุ่มใด เช่น กลุ่มผู้ฟังของเราเป็นแม่บ้าน เราก็อาจเลือกเนื้อหาการทำอาหาร การเย็บปักถักร้อย การเลี้ยงลูก ฯลฯ มานำเสนอในรายการได้ เพราะเนื้อหาทั้งหมดที่กล่าวไปแล้วนั้นมีจุดร่วมเดียวกันคือ เป็นการทำงานของแม่บ้าน เช่นเดียวกับการนำเสนอผู้จัดจะต้องเชื่อมโยงเนื้อหาที่มีความหลากหลายนั้นให้รวมเป็นเนื้อเดียวกัน หรือมีการแบ่งอย่างเป็นสัดส่วน เพื่อผู้ฟังจะได้ไม่สับสนและไม่เสียเอกภาพของรายการ

4. รายการข่าว

หลักในการจัดรายการข่าว คือการนำเสนอข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในเวลาหนึ่งๆ ประกอบรวมกันหลายๆ ส่วน ได้เห็น “ความจริง” บางอย่าง เพราะธรรมชาติของข้อเท็จจริงไม่ได้มีแค่มุมใดมุมหนึ่งหรือแง่ใดแง่หนึ่งเท่านั้น รายการข่าวที่ดีจึงควรนำเสนอข้อเท็จจริงในหลายๆ ด้าน และนำเสนออย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นไปได้ว่าข่าวที่ออกมาในตอนแรกนั้น อาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงทั้งหมด แต่อาจเป็นเรื่องราวเพียงแง่มุมใดแง่มุมหนึ่งเท่านั้น

บทที่ 4

อุปสรรค

ไม่ว่ากิจการงานใดก็ตาม ล้วนแล้วแต่ต้องมีอุปสรรคทั้งนั้น การจัดการรายการวิทยุก็เช่นเดียวกัน อุปสรรคในการจัดการรายการวิทยุที่พบเห็นทั่วไปมีอยู่ 3 ข้อใหญ่ๆ คือ

1. การบีบคั้นของเวลา

เป็นอุปสรรคที่นักจัดรายการวิทยุส่วนใหญ่ประสบกัน เช่น นั่งจัดรายการอยู่ดีๆ เหลือบมองอีกที เหลือเวลาไม่พอที่จะพูดให้ครบประเด็นที่ต้องการนำเสนอ หรือไม่กี่เหลือเวลามากจนไม่รู้จะหาเรื่องอะไรมาพูดดี

อุปสรรคเรื่องเวลานี้ แก้ไขได้ด้วยการวางแผนเตรียมพร้อมก่อนจัดรายการ ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรเนื้อหาให้พอเหมาะพอดีกับเวลาในการจัดการรายการ ชักซ้อมเวลาการจัดการรายการเพื่อจับเวลาออกอากาศล่วงหน้า การเตรียมแผนสำรองไว้ในกรณีเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิดระหว่างจัดรายการ เช่น เตรียมเรื่องที่จะพูดในกรณีที่เวลาเหลือมากเกินไป ฯลฯ รวมไปถึงระหว่างการจัดการรายการ เราก็ต้องมีสติ คมเนื้อหาให้อยู่ในประเด็นที่ต้องการนำเสนอ และคอยดูเวลาอยู่ตลอด

2. เรื่องที่เราไม่มีความรู้

หลายๆ ครั้งในการจัดการรายการวิทยุ เราอาจต้องพบกับเรื่องหรือคำศัพท์ที่เราไม่มีความรู้ ยิ่งเมื่อถูกเวลาบีบบังคับ เราจะยิ่งลนลาน วิธีแก้ไขคือ นักจัดรายการวิทยุที่ดีจะต้องอ่านบทวิทยุฯ ล่วงหน้าก่อนการจัดการรายการเสมอๆ และในกรณีที่พบว่าเรื่องในบทวิทยุฯ นั้นเป็นเรื่องที่เราไม่มีความรู้มาก่อน ไม่ควรปล่อยผ่านเลยแล้วใช้วิธีอ่านตามบทวิทยุฯ ตอนออกอากาศสด เพราะจะทำให้การจัดการรายการไม่

เป็นธรรมชาติ ขาดความน่าสนใจ ในกรณีนี้ควรอ่านแบบตีความ ว่าใจความหลัก หรือเนื้อหาหลักของเรื่องนั้นพูดถึงอะไร แล้วกำหนดประเด็นที่จะพูด โดยเราสามารถปรับเนื้อหาใหม่ให้เป็นเนื้อหาของเราเองได้ จะทำให้พูดง่ายขึ้น แต่ก็ควรยึดเนื้อหาเดิมไว้ให้มากที่สุด ตัดบางอย่างไม่จำเป็นต้องออกไป อย่าไปยึดติดว่าเราต้องจดจำ ต้องเข้าใจทุกตัวอักษรในบทเดิมทั้งหมด ยกเว้นเป็นบทวิทยุ ที่เขียนไว้อย่างละเอียดทุกขั้นตอน เพราะเราไม่สามารถจดจำได้ทุกอย่างในเวลาที่ย่ำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เราไม่มีความรู้

สำหรับคำศัพท์ที่เราไม่มีความรู้ ในสถานการณ์เฉพาะหน้าเราอาจเสี่ยงคำคำนั้นไป หรือสารภาพว่าไม่มีความรู้ ขอเวลาผู้ฟังสักครู่ หรือบอกผู้ฟังว่าคราวหน้าจะหาคำตอบมาให้ หรือต่อสายถึงผู้รู้ทันที หรือหากมีเวลา ก็ควรออกไปหาข้อมูลจากข้างนอกโดยเร็ว อย่าใช้วิธีการเดา เพราะจะเป็นการให้ข้อมูลผิดๆ แก่ผู้ฟัง

วิธีแก้ปัญหาในกรณีที่เจอกับเรื่องราวหรือคำศัพท์ที่เราไม่มีความรู้ ข้อเสนอแนะคือ ในห้องจัดรายการควรมีพจนานุกรมหรือคอมพิวเตอร์เพื่อไว้ใช้หาข้อมูลโดยเฉพาะ

3. ห้องจัดรายการและอุปกรณ์ต่างๆ

หลายๆ ครั้งในการจัดรายการ นักจัดรายการมือใหม่มักต้องหงุดหงิดกับเครื่องมือเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ ในห้องจัดรายการ ทำให้การจัดรายการนั้นๆ ติดขัด ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งการทะเลาะที่ว่าอาจเป็นทั้งเพราะผู้จัดรายการไม่มีความรู้ด้านเทคนิค การใช้อุปกรณ์เครื่องมือในห้องจัดรายการ และอาจเป็นเพราะอุปกรณ์เครื่องมือไม่ได้รับการดูแลรักษาที่ดี ทำให้เกิดอาการรวน เสียหายจนส่งผลกระทบต่อการจัดรายการ

ดังนั้น นอกเหนือจากการเตรียมพร้อมตัวเอง นักจัดรายการวิทยุที่ดีควรมีความพร้อมในการใช้อุปกรณ์เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในห้องจัดรายการด้วย ควรเรียนรู้ ฝึกฝนวิธีการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ให้ชำนาญเชี่ยวชาญและหมั่นดูแลรักษาอุปกรณ์ต่างๆ ให้มีความพร้อมสำหรับการจัดรายการอยู่เสมอๆ

บทที่ 5

จรรยาบรรณ

จรรยาบรรณทั่วไปของนักจัดรายการวิทยุ

การเป็นนักจัดรายการวิทยุที่ดีนั้น นอกเหนือจากจัดรายการให้ดีแล้วยังต้องมีจรรยาวิชาชีพด้วย โดยผู้จัดต้องระลึกเสมอว่า วิทยุกระจายเสียงเป็นแบบฉบับอย่างหนึ่งของภาษาที่ผู้ฟังอาจจะจำไปใช้โดยไม่รู้ตัว ผู้จัดรายการจึงควรระมัดระวัง ไม่ใช่ภาษาวิบัติ คำพูดสองแง่สองง่าม หรือคำหยาบคาย พร้อมกันนั้นต้องมีความสำนึกของหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดี คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความจริงใจ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความมีจริยธรรม ความหวังดีต่อประชาชน และความสำนึกในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ

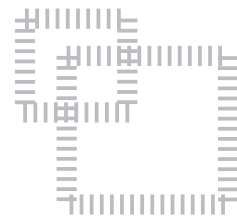
จรรยาบรรณของนักจัดรายการข่าว

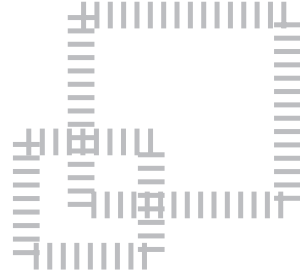
ในบรรดารายการวิทยุ รายการข่าวจัดเป็นรายการที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างไปจากรายการทั่วไป คือให้ข้อเท็จจริง สิ่งที่เกิดขึ้นหรือสิ่งที่เห็นแก่ผู้ฟังอย่างตรงไปตรงมาและให้มีความน่าเชื่อถือ อ้างอิงได้ นักจัดรายการข่าวจึงจำเป็นต้องมีจรรยาบรรณเฉพาะ ดังต่อไปนี้

- การรายงานข่าวต้องรายงานแบบเห็นอย่างไรต้องรายงานอย่างนั้น ไม่ควรใส่ความคิดเห็นหรือความรู้สึกของตัวเองเข้าไปในเนื้อข่าว
- ต้องเคารพในเรื่องที่เกี่ยวกับศีลธรรมและจริยธรรม ต้องสืบสวนข้อเท็จจริงให้มากที่สุดก่อนนำเสนอข่าวออกไป
- หากข่าวนั้นเป็นกรณีเกี่ยวกับความขัดแย้ง ควรให้ความเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย ไม่เลือกนำเสนอข้างใดข้างหนึ่งโดยเฉพาะ

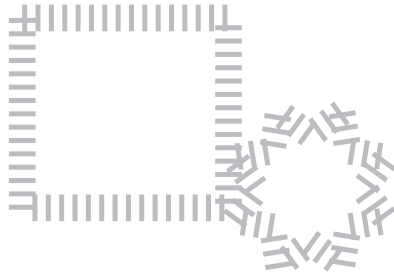
- อย่างไรก็ตาม เรื่องบางเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์แก่สังคมก็ไม่ควรนำเสนอ ไม่จำเป็นว่าสื่อสาธารณะต้องนำเสนอทุกเรื่องตลอดเวลา

- เหนืออื่นใด การทำงานด้านข่าว การแสวงหาข่าวและการรายงานข่าว ต้องมีเสรีภาพ มีอิสระ ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลผู้ใด แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องเป็นไปอย่างมีจริยธรรม ยึดถือความถูกต้อง ยึดความเป็นอิสระ ยึดถือความเป็นธรรม มีมนุษยธรรม และศีลธรรมอันดีงาม ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรายงานข่าวสาร การมีจริยธรรม คือการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดีมีคุณภาพ หากผู้ใดจงใจบิดเบือนข่าวสาร บิดเบือนข้อเท็จจริง หรือทำตัวตกอยู่ใต้อิทธิพลของผู้หนึ่งผู้ใด ขาดความเป็นธรรมในการรายงานข่าว หรือรับสินบน รับสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อครอบงำเสรีภาพในการแสวงหาข่าว การรายงานข่าว แปลว่าผู้นั้นได้ทำผิดหลักการในการเป็นนักสื่อสารมวลชนอย่างร้ายแรง

ଆମେ କିଏ ତୁମ

การอบรมพื้นฐานการจัดรายการวิทยุ

การอบรมพื้นฐานการจัดรายการวิทยุ จัดขึ้นวันที่ 21-23 พฤศจิกายน 2551 เวลา 9.00-16.00 น. ณ ห้องประชุม ชั้น 5 ห้อง 504 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยวิทยากร รองศาสตราจารย์จุมพล รอดคำดี

วันที่ 21 พฤศจิกายน 2551

กิจกรรมที่ 1 วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมการอบรมเขียนเรื่องในหัวข้อ “ในชีวิตมีอะไรสนุกที่สุด” ภายในเวลา 5 นาที

ตัวอย่างงานเขียนของผู้เข้าร่วมการอบรม

ในชีวิตมีอะไรสนุกที่สุดบ้าง

ชีวิตช่วงเรียนมหาวิทยาลัยถือเป็นช่วงที่สนุกที่สุด ได้สมัครเข้าค่ายอาสาพัฒนาชนบท โบกรถลิสต์กับเพื่อนๆ ไปทำกิจกรรมในต่างจังหวัดแถบภาคอีสาน กิจกรรมที่ทักตั้งแต่ไปสอนหนังสือเด็ก พูดคุย เยี่ยมเยียนให้ความรู้ชาวบ้านในเรื่องสิทธิหน้าที่ ได้ช่วยชาวบ้านทำถนน ได้มีโอกาสนอนบนกองฟางข้าวดูดวงดาวบนท้องฟ้า ได้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความมีน้ำใจของคนชนบท ได้เห็นความสุข ความทุกข์ของชาวบ้าน ได้เห็นความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม และรู้จักการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย จริงใจ ชนบทสอนให้เราเป็นคนมีน้ำใจ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันความรักให้กับคนในสังคม เป็นความสนุกที่มีคุณค่ามหาศาล ได้ใช้เป็นบทเรียนให้กับชีวิตตนเองมาจนถึงปัจจุบัน

คุณพรพรรณ ชัยนาม

โดยหลังจากเขียนเสร็จแล้ว วิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมการอบรมสลับกันอ่านเรื่องประทับใจเหล่านั้น เพื่อฝึกออกเสียงและอ่านอย่างไรให้คนอื่นอยากฟัง

หลังจากอ่านคนเดียวแล้ว วิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมการอบรมจับคู่ แล้วเลือกเรื่องราวที่ประทับใจของเพื่อน มาอ่านหรือพูดให้ผู้เข้าร่วมการอบรมคนอื่นฟัง หลังจากนั้น วิทยากรได้ให้คำแนะนำและวิจารณ์ข้อดีข้อเสียของแต่ละคู่

กิจกรรมที่ 2 วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมการอบรมแสดงความคิดเห็น เปรียบเทียบการอ่านคนเดียวกับการอ่านเป็นคู่ว่ารู้สึกอย่างไร พร้อมกันนั้นได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอ่านบทวิทยุฯ (Script)

กิจกรรมที่ 3 วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมการอบรมวิเคราะห์จุดด้อยด้านการอ่านของตัวเองให้ผู้อื่นฟัง โดยให้คนอื่น ๆ ร่วมออกความคิดเห็นด้วย ก่อนที่วิทยากรจะบรรยายสรุปถึงหลักในการจัดรายการวิทยุกระจายเสียง

กิจกรรมที่ 4 วิทยากรเปิดเสียงดนตรีต่างๆ ทั้งเสียงบรรเลง, เสียงประกอบเพลง, ละคร, เสียงเอฟเฟ็กต์ต่างๆ แล้วให้ผู้เข้าร่วมการอบรมจินตนาการว่าเป็นเสียงอะไร ฟังแล้วนึกถึงอะไรบ้าง ก่อนจะบรรยายสรุปถึงการใช้องเพลงประกอบในการจัดรายการวิทยุ

วันที่ 22 พฤศจิกายน 2551

กิจกรรมที่ 1 วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมการอบรมเขียนบทวิทยุฯ ถึงเรื่องที่เคยประสบพบมา แล้วพูดให้คนอื่นฟัง ด้วยเจตน์ว่าห้ามอ่านแต่ต้องพูดออกมาจากความเข้าใจ พูดให้หน้าฟัง พูดให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกสนาน ภายในเวลาที่กำหนดหลังจากนั้น วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมการอบรมสลับบทวิทยุฯ แลกกันอ่าน แล้วจับใจความ ทำความเข้าใจเรื่องราวในบทนั้นให้ได้ แล้วให้พูดให้คนอื่นฟังในเวลาที่กำหนด คือ 1 นาที

กิจกรรมที่ 2 วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมการอบรมอ่านและทำความเข้าใจข้อมูลที่วิทยากรแจกให้ภายในเวลา 1 นาที แล้วให้อ่านออกเสียงให้ผู้อื่นฟังโดย

ข้อมูลที่วิทยากรแจกให้ มีอาทิ สาเหตุการสูญพันธุ์ของไดโนเสาร์, รถจี๊ปบินได้ที่ใช้สำหรับกองบินของกรมทหาร ฯลฯ เสร็จแล้ววิทยากรให้คำแนะนำเกี่ยวกับการพูดในเรื่องที่เราไม่มีความรู้ โดยเน้นให้อ่านจับประเด็น, ดัดแปลงภาษาที่ได้รับมาเป็นภาษาของเราเอง จะทำให้พูดได้เป็นธรรมชาติมากกว่า และตัดรายละเอียดที่ไม่จำเป็นออกไป พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง

กิจกรรมที่ 3 วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมการอบรมอธิบายคำว่า จูมโพล, คชสำนัก, เจวีต, ตามควาย และชินโต ภายในเวลาที่กำหนด 1 นาที ตามความเข้าใจของตัวเอง โดยสามารถถามคนอื่นได้

ตัวอย่างการอธิบายคำศัพท์ของผู้เข้าร่วมการอบรม

“มีคุณผู้ฟังท่านหนึ่งเขียนจดหมายมาถามถึงคำว่า จูมโพล อยากรบว่า คำนี้หมายถึงอะไร เพราะดิฉันก็ไม่ทราบความหมายของคำนี้ หากท่านผู้ฟังท่านใดที่ทราบ สามารถโทร.เข้ามาในรายการเพื่อให้รายละเอียดได้”

คุณชาลินี กองพันตั้ง

“วันนี้รายการพื้นบ้านของไทยได้มีโอกาสไปหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยที่สุพรรณบุรี ที่นั่นจะมีน้องควายเยอะมาก มีทั้งควายไทยและอินเดีย วันนั้นดิฉันได้เดินตามควาย และนี่ก็คือคำที่เราจะมาพูดกันวันนี้”

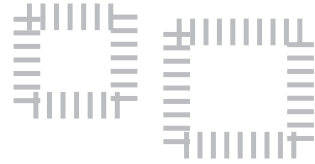
คุณลลดา พันสะ

“สวัสดีค่ะท่านผู้ฟังคะ วันนี้พิมพ์พันธุ์มีเรื่องของพระพุทธศาสนานิกายชินโตของประเทศญี่ปุ่นมาเล่าให้ฟังนะ ศาสนาชินโตเป็นศาสนาหนึ่งในญี่ปุ่นที่นับถือกันมาก”

คุณพิมพ์พันธุ์ นาญตนศิริสกุล

หลังจบกิจกรรม วิทยากรได้เฉลยความหมายที่ถูกต้องของคำศัพท์ที่กำหนดให้

เฉลยคำ

- จุมโพล** : ฝาปิดช่องบันได หรือช่องทางขึ้นลงเรือดำน้ำหรือที่คาดฟ้าเรือ
- คชสำน** : ชื่อเตงโมพันธุหนึ่ง สีเหลือง เนื้อหวาน
- เจรวัด** : แผ่นไม้รูปคล้ายใบเสมา เขียนหรือแกะเป็นรูปเทพารักษ์ ประดิษฐานไว้
ในศาลพระภูมิหรือศาลเจ้า มักทำเป็นรูปเทวดาถือพระขรรค์ หรือหมายความถึงผู้ที่ได้รับยกย่องให้เป็นประธานหรือเป็นใหญ่ แต่ไม่มีอำนาจ
- ตามควาย** : รีบร้อน เช่นในสำนวน เดินอย่างกับตามควาย
- ซินโต** : ชื่อศาสนาดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่น ไม่มีศาสดาผู้ก่อตั้ง สอนให้เคารพบูชาธรรมชาติ เช่น ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์แม่น้ำ ฯลฯ

โดยวิทยากรได้แนะนำวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีที่ต้องพูดถึงคำศัพท์ที่เราไม่รู้ความหมายที่แท้จริงภายในเวลาที่บีบบังคับว่า ไม่ควรเดาหรือตีความตามที่ตนเข้าใจ ถ้าไม่รู้ ควรสารภาพกับผู้ฟังโดยตรง และอาจขอเวลาผู้ฟังเพื่อหาข้อมูลหรือต่อสายตรงจากผู้รู้ และหากจะให้ดีควรมีพจนานุกรมหรือคอมพิวเตอร์ไว้ในห้องจัดรายการ เพื่อใช้สืบค้นข้อมูล

กิจกรรมที่ 4 วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมการอบรมแบ่งกลุ่มละ 2 คน นำเรื่องที่ประทับใจหรือเรื่องที่ได้เขียนไว้ มาเขียนเป็นโครงสร้างการนำเสนอรายการวิทยุ ซึ่งประกอบด้วย เรื่อง, กลุ่มเป้าหมาย, วัตถุประสงค์, หัวข้อเรื่อง, รูปแบบรายการ, ความยาว, ชื่อรายการ, ผู้ดำเนินรายการ, เนื้อหารายการ และสถานที่ออกอากาศ

โดยวิทยากรกำหนดให้ผู้เข้าร่วมการอบรม ผลิตรายการสำหรับเด็กอายุ 3-5 ขวบ หรือ 6-9 ขวบ ให้มีความน่าสนใจ ทั้งนี้ วิทยากรได้ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กทั้งสองช่วงวัย เพื่อเป็นพื้นฐานให้แก่ผู้เข้าร่วมการอบรม ดังนี้

เด็กวัย 3-6 ขวบ มักสนใจเรื่องสัตว์เลี้ยง, ธรรมชาติ, สิ่งที่เป็นความรู้ใหม่, สิ่งทีใกล้เคียง การ์ตูน ฯลฯ แต่จะยังไม่มีความอยากที่จะเข้าสังคมกับเด็กอื่น

ในขณะที่เด็กวัย 6-9 ขวบ จะเริ่มอยากอยู่ในสังคมเพื่อน ต้องการให้คนอื่นสนใจ แต่ก็ยังมีความผูกพันกับพ่อแม่ เด็กในวัยนี้ยังไม่รู้เรื่องกิริยามารยาท พ่อแม่จึงต้องคอยดูแลสั่งสอน

ส่วนเด็กวัยที่โตจากนี้ จะเริ่มห่างจากพ่อแม่ ชอบชีวิตผจญภัย ในช่วงวัยนี้เพื่อนจะมีอิทธิพลกับเด็กมาก

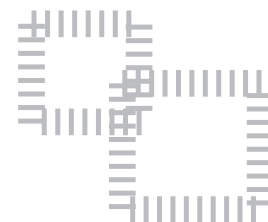
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2551

วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมการอบรมแต่ละกลุ่ม นำเสนอรายการวิทยุที่ผลิตขึ้น โดยมีวิทยากรและผู้เข้าร่วมการอบรมกลุ่มอื่นๆ ให้คำวิจารณ์

ตัวอย่างรายการวิทยุของผู้เข้าร่วมการอบรม

ตัวอย่างที่ 1

- ชื่อรายการ** : จะจำ...ป่าพรรณกับป่าพิมพ์
- วันเวลาที่ออกอากาศ** : วันเสาร์ เวลา 20.00-20.30 น.
- สถานที่ออกอากาศ** : สถานีวิทยุ มก. AM 1107
- กลุ่มเป้าหมาย** : เด็กอายุ 9-12 ปี ทั่วประเทศ
- เนื้อหารายการ** : เรื่องราวอันละเอียดอ่อนของเด็กคนหนึ่ง ที่มีความตั้งใจทำงานศิลปะอย่างสุดฝีมือ เพื่อส่งครูและเพื่อเป็นของขวัญปีใหม่ให้พ่อ แต่ปรากฏว่าครูทำลายงานศิลปะของเขาทิ้ง เพียงเพราะเหตุผลกลัวว่าจะถูกยืมงานมาส่งอีกรอบ เขาไม่เข้าใจวิธีคิดและการกระทำของครูที่มองโลกในแง่ร้าย ทำลายงานที่เขาทุ่มเททำ ทำร้ายจิตใจเด็กอย่างรุนแรง ทำให้เด็กในโรงเรียนโกรธแค้นและเกลียดชังคุณครูคนนี้ จนไม่ยอมเข้าเรียนในวิชานี้

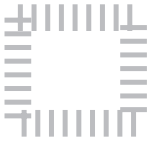

รูปแบบรายการ : 1. เริ่มรายการด้วยบทสนทนาของเด็กในอารมณ์ที่ขัดแย้งกัน เช่น ความชื่นชมในผลงาน, ความโกรธแค้นคุณครู ฯลฯ

2. ตามด้วยบทสนทนาของผู้ดำเนินรายการ นำไปสู่การเล่าเรื่องจริงที่เกิดขึ้น

3. ทำ Voice of people เพื่อสะท้อนความคิดของบุคคลที่ได้ฟังเรื่องราวนี้ โดยสัมภาษณ์เด็กคนอื่นๆว่าคิดอย่างไร และสัมภาษณ์คุณแม่ท่านอื่นว่าจะทำอย่างไร

4. พิธีกรสรุปทางออกของเรื่องราว (ในเรื่องนี้คุณแม่หาทางออกได้ดีที่สุด แล้วจึงสรุปทางออกของปัญหาด้วยรูปแบบที่คุณแม่ท่านหนึ่งได้กระทำลงไป แต่ในตอนอื่นๆ อาจมีคำแนะนำจากคุณครู, นักจิตวิทยา, คนทำงานเพื่อเด็ก เพื่อสะท้อนทางออกของปัญหานั้น)

คำวิจารณ์จากผู้เข้าร่วมการอบรม

- ฟังเข้าใจง่าย
- เห็นตัวอย่างในการแก้ปัญหา
- เห็นภาพเหมือนอยู่ในเหตุการณ์จริง ในช่วงการทำรายจิตใจของเด็ก
- ควรเพิ่มการสัมภาษณ์เด็กให้เห็นภาพมากกว่านี้
- ควรเพิ่มการสัมภาษณ์ อาจเป็นพ่อแม่ลูกอีกสักหนึ่งคู่
- ชอบการนำเรื่องที่มีประเด็น ทำให้ทราบว่าเรื่องที่จะนำมาเล่าจะเป็นอย่างไร

คำวิจารณ์จากวิทยากร

- ถ้าทำรายการให้เด็กฟัง ผู้จัดรายการต้องทำให้เด็กเกิดความไว้น้อยเชื่อใจแล้วฟัง ไม่ใช่ฟังเพราะเห็นว่าเป็นผู้ใหญ่

- เป็นรายการที่ดี มีการนำเสนอครบทุกอย่าง แต่ยังขาดการสัมภาษณ์ผู้เป็นครูทำให้มิติของรายการไม่ครบถ้วน
- ซีให้เห็นปัญหาและวิธีแก้ไขได้ดี
- เวลาตอนท้ายรายการยังเหลือ สามารถที่จะเพิ่มความรู้อื่นๆ ได้ แนะนำว่าอาจพูดคุยเรื่องจิตวิทยา แต่ต้องทำให้เด็กอายุ 10 ขวบฟังแล้วเข้าใจ
- เนื้อหาไม่ตรงกลุ่มเป้าหมายเท่าที่ควร เน้นไปทางกลุ่มผู้ปกครองมากกว่า
- ควรเพิ่มบทสัมภาษณ์ปลีกย่อยลงไปอีก เพื่อให้เด็ก 10 ขวบ เข้าใจในเนื้อหาจริงๆ การจัดรายการเด็กควรคิดอย่างเด็ก ไม่ควรคิดแบบผู้ใหญ่ เพราะเด็กกับผู้ใหญ่คิดไม่เหมือนกัน
- การนำเสนอเริ่มจากบทละคร เป็นวิธีการนำเสนอที่ดี
- การเปลี่ยนฉากเร็วเกินไป วิธีการเชื่อมเนื้อหาจากการพูดคุยควรมีการเกริ่นนำก่อน แล้วค่อยเชื่อมโยงเข้าเรื่องที่จะเล่า ไม่ควรใช้วิธีหักมุม เพราะจะทำให้รายการสะดุดและไม่น่าสนใจ
- เพลงประกอบเข้ากับรายการดี

ตัวอย่างที่ 2

- รายการ : เรื่องเล่าเมื่อเยาว์วัย
- วัตถุประสงค์ : เป็นรายการที่นำพาผู้ใหญ่ให้ทวนระลึกถึงความสุขสนุกเมื่อวัยเด็ก เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อเด็ก ลดช่องว่างทางความคิดของเด็กกับผู้ใหญ่และเติมรอยยิ้มให้กัน
- เรื่อง : เด็ก
- กลุ่มผู้ฟัง : กลุ่มผู้ใหญ่วัยคนทำงาน เป็นการนำเสนอเรื่องเด็กให้ผู้ใหญ่ฟัง
- หัวข้อเรื่อง : นำเสนอเรื่องเล่า เรื่องราวความประทับใจในวัยเด็กหรือเรื่องที่เด็กๆ ประทับใจ
- เนื้อหา : นำเสนอเรื่องเล่าถึงประสบการณ์ของผู้จัดที่เป็นครูอาสาของเด็กๆ ในจังหวัดตาก นำเสนอวิถีชีวิตแบบเด็กๆ ที่อยู่ในอีก

สังคมหนึ่ง เช่น การเล่น, การแต่งตัว, การเสริมสวยโดยนำสี
ของดอกไม้มาแต่งแต้มใบหน้า นำมาร้อยเป็นมาลัยเล่น และ
อาหารว่างที่หากันได้บนดอย

การนำเสนอ : นำเสนอแบบพูดคุยสลับเพลง

ความยาว : 10 นาที

วันเวลาที่ออกอากาศ : เช้าวันเสาร์ 08.30-08.40 น.

FM 92.5 MHz

คำวิจารณ์จากผู้เข้าร่วมการอบรม

- เลือกเพลงเปิดรายการได้ดี เพลงเพราะ
- น่าจะเป็นเรื่องเล่าของบุคคลอื่นมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของผู้จัดรายการเอง
- รายการดูสดใสน่ารัก
- เนื้อหารายการฟังแล้วสบายใจ แต่น่าจะมีประโยชน์หรือความรู้มากกว่านี้

คำวิจารณ์จากวิทยากร

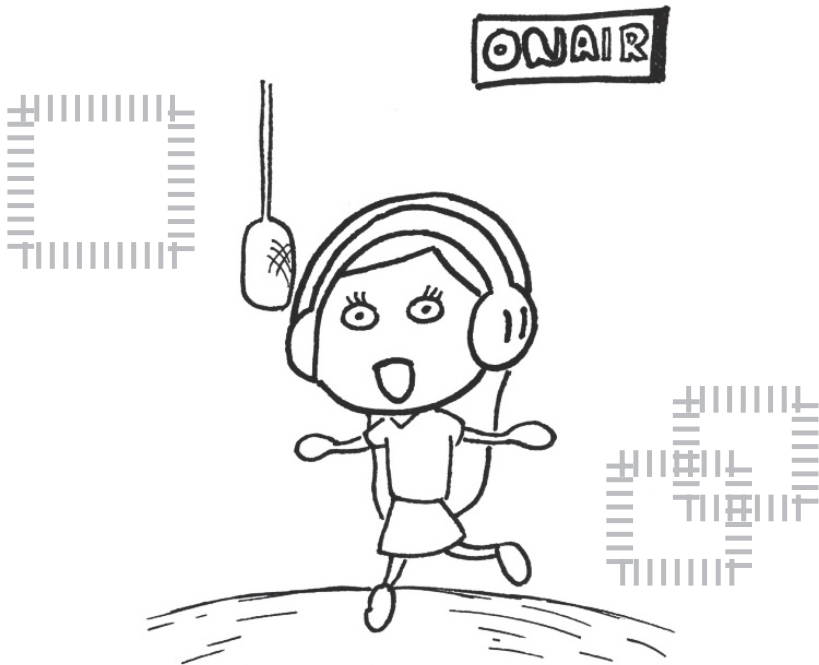
- เนื้อหาสาระ ควรให้คำแนะนำเสริมหรืออาจเชิญนักวิชาการเข้ามาร่วม
ให้คำปรึกษา ให้ความรู้ ข้อดีข้อเสีย ไม่ควรปล่อยเรื่องไปเฉยๆ รายการต้องมี
คำอธิบายอย่างชัดเจนในประเด็นที่นำมาเสนอ

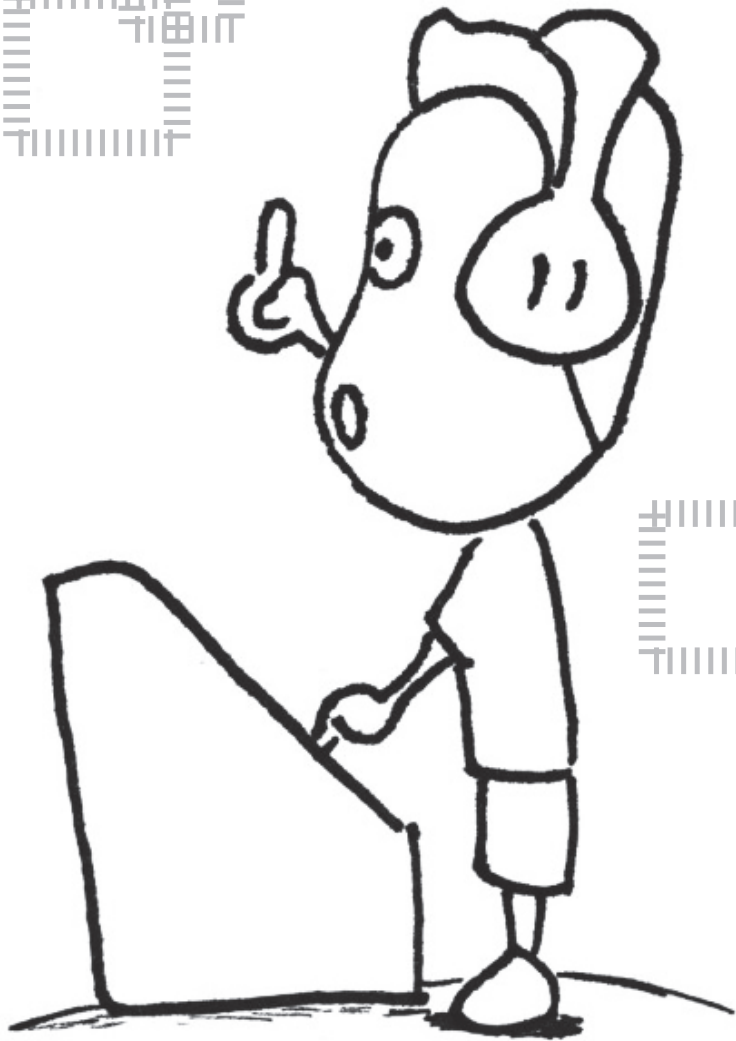
- การนำเสนอ สไลด์การพูดดี เพลงเลือกได้ดี ฟังแล้วไม่น่าเบื่อ สนุกสนาน
- รายการยังมีเวลาเหลือ ควรใช้เวลาให้คุ้มค่า สามารถเพิ่มสารคดีหรือ
เรื่องสั้นลงไปได้
- ใช้คำพูดได้ดี ฟังแล้วเห็นภาพ ฟังแล้วสามารถจินตนาการตามไปด้วยได้

หลังจากวิจารณ์รายการวิทยุเสร็จทุกกลุ่ม วิทยากรได้สรุปภาพรวมของ
ทุกรายการว่า

- ควรปรับเนื้อหาและการนำเสนอให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ถ้ากลุ่มผู้ฟังเป้าหมายเป็นเด็ก ควรใช้ภาษาและการสื่อสารแบบเหมือนเป็นเพื่อน ผู้จัดรายการจะต้องเข้าถึงจิตใจเด็ก จะทำให้เด็กรู้สึกใกล้ชิดกับผู้จัด
- ทุกรายการควรเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม เพื่อให้รายการมีชีวิตชีวา
- การจะให้กำลังใจเด็ก ควรแนะนำมากกว่าสั่งสอน
- การใช้ภาษาถิ่น ควรระมัดระวังเรื่องความสุภาพ

เสร็จแล้ววิทยากรได้สรุปหลักสำคัญในการผลิตรายการวิทยุ พร้อมทั้ง
บรรยายถึงหลักในการจัดรายการวิทยุประเภทต่างๆ รวมไปถึงจรรยาบรรณ
ในการจัดรายการวิทยุก่อนจะจบการอบรม

ความรู้สำหรับจัดรายการวิทยุสำหรับเด็ก

บทนำ

“เด็กๆ สมัยนี้เขาฉลาด มีความคิดเป็นของตัวเอง รู้อะไรถูกอะไรผิด ให้เขาตัดสินใจเอง อย่าไปบังคับจิตใจกันเลย” หรือ “นี่มันยุคดิจิทัลแล้ว เด็กเขาทันสมัยกว่าพ่อแม่อีก ใช้คอมพิวเตอร์ เปิดอินเทอร์เน็ตเป็นตั้งแต่ 3 ขวบ” หรือแม้แต่ “โลกนี้มันเป็นโลกแห่งการสื่อสารไร้พรมแดนไปแล้ว คลิกเดียวเที่ยวได้รอบโลก พ่อแม่จะไปตามดูลูกหลานทันได้ยังไง” ประโยคเหล่านี้ล้วนแต่เป็นนานาความคิดจากผู้ใหญ่บางกลุ่ม ที่ถอดใจปล่อยลูกหลานไปตามยถากรรม ในยุคที่ลืมตาตื่นก็รับรู้ข่าวสารจากสื่อได้รอบทิศทาง

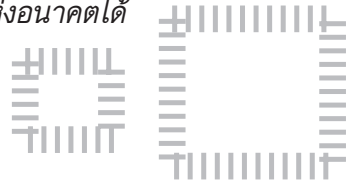
ทั้งที่จริงแล้วเด็กและเยาวชนนั้น ยังคงเปรียบเสมือนผ้าขาวที่พร้อมจะเปลี่ยนสีเมื่อถูกแต้มแต่งจากปัจจัยภายนอกรอบตัว โดยเฉพาะปัจจุบันที่สื่อเข้าถึงตัวเด็กๆ ได้โดยรวดเร็วชั่วเสี้ยววินาที ซึ่งแต่ละช่วงวัยพัฒนาการการรับรู้และเติบโตนั้นมีข้อแตกต่างกัน ดังนั้นการเลี้ยงดูเด็กให้แข็งแรงทั้งสภาพร่างกายและจิตใจตามช่วงวัยที่เหมาะสมจะละเลยไม่ได้ทีเดียว

นายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ ผู้ทรงคุณวุฒิของกรมสุขภาพจิต มีคำแนะนำกลยุทธ์การเลี้ยงดูลูกหลานให้เหมาะสมตามช่วงวัย กับหัวข้อ “หน้าต่างแห่งโอกาส 7 บาน คู่มือเลี้ยงลูกในโลกที่เปลี่ยนไป” มาถอดบทเรียนนี้จากคุณหมอไปพร้อมๆ กัน

“ทำไมต้องเป็นหน้าต่างแห่งโอกาส”

เนื่องจากในแต่ละช่วงวัยที่เติบโต เด็กๆ จะต้องได้รับการหล่อหลอม พัฒนาสิ่งสำคัญบางเรื่อง ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วคนเราจะเรียนรู้หรือพัฒนาบางเรื่อง ได้ดีเฉพาะในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ช่วงเวลาที่เหมาะสมนี้เราจะเรียกว่า หน้าต่างแห่งโอกาส...

ซึ่งหน้าต่างแห่งโอกาสนี้จะเปิดเป็นเวลา ผู้ใหญ่จะละเอียดรอช้าไม่ได้ในคะ
พ่อแม่ผู้ปกครองต้องคว้าโอกาสลงมือพัฒนาเรื่องที่เหมาะสมกับวัย และเพื่อนำไป
สู่การเติบโตเป็นเด็กที่เอาตัวรอดปลอดภัยในสังคมแห่งอนาคตได้

วัยอนุบาล (3-5 ปี)

1. สอนให้ลูกรู้จักควบคุมอารมณ์

ถ้าพ่อแม่ ผู้ปกครองพลาดการปลูกฝังเรื่องการควบคุมอารมณ์ในช่วง
วัยนี้ไปแล้ว พอถึงวัยประถมเด็กจะเติบโตเป็นวัยรุ่นที่ตามใจตัวเอง ควบคุมตัวเองไม่ได้
สังเกตดูก็ได้ว่า ถ้าผู้ใหญ่คนใดเวลาโกรธหรือไม่พอใจแล้วกระเท็บเท้า ตบโต๊ะ เมื่อ
ย้อนไปดูในวัยเด็กของคนคนนั้น จะพบว่า เขาเป็นเด็กที่มีปัญหาการควบคุมอารมณ์
เวลาเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ได้ตั้งใจจะลงไปด้นกับพื้น ซึ่งพ่อแม่จำนวนมากสงสาร
ลูกหรือรู้สึกผิดที่ไม่ค่อยมีเวลาให้ลูก (อาจจะใช้เวลาทำงานมากกว่าอยู่กับลูก)
จึงชดเชยด้วยการตามใจ...

ดังนั้นในวัยนี้พ่อแม่ต้องใจคอเข้มแข็งเข้าไป ไม่ปล่อยเลยตามเลยเมื่อลูก
แสดงอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม ผู้ใหญ่ควรปลูกฝังให้ลูกรู้จักควบคุม ยับยั้งความต้องการ
รู้จักรอคอย ก่อนหน้าต่างบานนี้จะปิดลง

2. สอนให้ลูกรู้จักถูกผิด

แม้ว่าเด็กเล็กจะยังไม่รู้ว่าการกระทำแต่ละอย่าง ก่อให้เกิดผลอย่างไร
และยังไม่รู้จักเรื่องของเหตุผล แต่พ่อแม่ผู้ปกครอง ก็ควรเริ่มสอนเรื่องผิดถูก
ความเหมาะสมได้บ้างแล้ว เช่น ถ้าลูกไปหยิบของคนอื่นมาโดยไม่ได้รับอนุญาต
จากเจ้าของ ก็ต้องบอกลูกว่าไม่ถูกต้อง ให้เอาไปคืนเจ้าของ

และหากลูกชอบใช้ความรุนแรง ตะโกนด่าทอ ทูบตีคนอื่นหรือสัตว์เลี้ยง
ก็ต้องสอนให้รู้ว่าไม่ดี ...หากเราเริ่มสอนเรื่องผิดชอบชั่วดีตั้งแต่วัยนี้ จะได้ผลดีที่สุด
เพราะช่วยกล่อมเกล่าให้ลูกมีคุณธรรม จริยธรรมต่อไปในวัยที่โตขึ้น

วิจัยประถม (6-12 ปี)

3. ประหยัด

พ่อแม่ ผู้ปกครองหลายราย มักมาสอนให้เด็กประหยัดตอนวัยรุ่น ซึ่งหน้าตาต่างแห่งโอกาสมันปิดไปแล้ว เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่เริ่มจับจ่ายใช้สอย และมีสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภคหล่อล่อใจมากมายจึงไม่ค่อยได้ผล การจะฝึกเด็กให้รู้จักประหยัด เราต้องเริ่มฝึกตอนเรียนประถม เพราะเด็กวัยนี้รู้ความหมายและคุณค่าของจำนวนเงิน เขาเริ่มเข้าใจแล้วว่า 5 บาท ต่างกับ 10 บาทยังไง ...เราจึงควรให้ค่าขนมที่เหมาะสมฝึกให้วางแผนการใช้จ่าย รู้จักการออม

รวมทั้งสอนเรื่องการประหยัดน้ำ - ไฟทั้งในบ้านและนอกบ้านด้วย เพราะบางคนอยู่บ้านประหยัด แต่พอไปโรงแรมกลับเปิดน้ำเปิดไฟใช้เต็มที่ หรือไปงานบุฟเฟต์ตักอาหารเต็มจานแล้วกินไม่หมด พ่อแม่กลับบอกไปว่าไม่เป็นไรลูก เพราะจ่ายไปแล้ว นี่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี... ถ้าลูกรู้จักประหยัดเขาไม่เพียงช่วยครอบครัวได้ แต่ยังเป็นจุดเริ่มต้นสอนให้เขานึกถึงสังคมด้วย

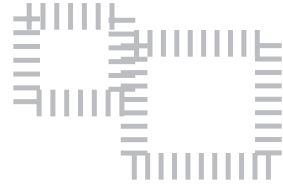
4. มีวินัย

หนึ่ง - รู้จักแบ่งเวลา... เด็กที่เรียนได้ดีเป็นเพราะมีวินัยโดยเฉพาะในระดับชั้นต่อไปที่การเรียนยากขึ้น มีการบ้านและงานกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น เด็กจึงต้องรู้จักแบ่งเวลาและต้องเริ่มตั้งแต่วัยนี้ ไม่เช่นนั้นจะพบกับความยากลำบากในการเรียนหรือการทำงานในอนาคตข้างหน้า

สอง - รู้จักความรับผิดชอบ สมัยนี้พ่อแม่มักไม่ค่อยให้ลูกรับผิดชอบอะไร ให้เรียนหนังสืออย่างเดียว แล้วจัดหาคนทำให้ หรือมีเครื่องอำนวยความสะดวกแต่อย่างน้อยก็ควรให้ลูกได้มีหน้าที่รับผิดชอบช่วยเหลืองานในบ้านบ้าง เพราะจะทำให้เด็กได้เรียนรู้หลายอย่าง ทั้งเป็นการฝึกทำงานต่างๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว รู้จักวางแผน มีวินัย (เพราะงานบ้านต้องทำเป็นเวลา) รู้จักช่วยเหลือรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเรื่องนี้ถ้าไปฝึกตอนเป็นวัยรุ่นจะยาก แต่ถ้าเราฝึกตั้งแต่วัยประถม เขาจะรู้จักช่วยงานโดยไม่อึดออด และเมื่อเขาเติบโตไปอยู่ที่ไหน ไปทำงานอะไร ก็จะทำให้ดีและปรับตัวเข้ากับคนได้ง่ายเพราะไม่ดูตาย

5. ใฝ่รู้

การให้ลูกเรียนหนังสืออย่างเดียว ไม่ใช่การใฝ่รู้... เราควรให้เด็กสนใจกิจกรรมอย่างอื่นด้วย เช่น เล่นกีฬา ดนตรี พิพิธภัณฑน์ เข้าค่ายต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เขามีความกระตือรือร้น เรียนรู้ในสิ่งที่เขาสนใจ และเป็นการเปิดโลกกว้างให้ลูก ความใฝ่รู้ในวัยประถมจะทำให้เด็กเรียนรู้ได้ดีในระดับชั้นที่ยากขึ้นและค้นหาความสามารถ ความสนใจที่แท้จริงของตัวเองได้เร็ว

วัยรุ่น (13 ปี ขึ้นไป)

ที่วัยรุ่นส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ทุกวันนี้ เพราะเขาสะสมต้นทุน 5 อย่างดังที่กล่าวมาตอนก่อนเข้าสู่วัยรุ่นมาไม่ครบ แต่ถ้าเราสร้างต้นทุนไว้ดี ครบถ้วนแล้ว ตอนวัยรุ่นจะเหลือเพียงเรื่องของอัตลักษณ์ที่ต้องปลุกฝังกัน พุดง่ายๆ คือ “ค่านิยม” นั้นเอง มีความสำคัญอยู่ 2 เรื่อง คือ

6. อัตลักษณ์ทางเพศ

จากการวิจัยพบว่าเด็กไทยเริ่มอ่านหนังสือโป๊ ดูวีซีดีโป๊ ตั้งแต่ก่อนมัธยมศึกษา ประมาณ 41 กว่าเปอร์เซ็นต์ แสดงว่าปัจจุบันเด็กถูกปลุกฝังค่านิยมทางเพศผ่านสื่อซึ่งมักไปในทางที่ผิด สื่อเหล่านี้กลุ่มวัยรุ่นเข้าถึงง่ายมาก ไม่ว่าจะจากหนังสือ ทีวี อินเทอร์เน็ต หรือแม้แต่โทรศัพท์มือถือ ซึ่งเป็นสื่อตรงถึงตัวได้ง่ายมาก โดยปัญหาที่เกิดขึ้นคือ เมื่อเด็กรับสื่อต่างๆ แล้ว กลับไม่สามารถแยกถูกหรือผิดได้ รวมทั้งสื่อโฆษณาที่ปลุกฝังค่านิยมที่ผิด เช่น เป็นผู้หญิงต้องอวดผิวได้ถึงจะทันสมัย เด็กผู้ชายต้องกล้าเข้าไปลวนลาม ทะเลาะผู้หญิงถึงจะเรียกว่าแน่ หรือคนไทยที่ทันสมัยต้องดื่มเบียร์

ดังนั้นพ่อแม่ต้องสอนลูก โรงเรียนต้องเปลี่ยนหลักสูตร ให้รับรู้สื่ออย่างเท่าทัน ต้องเอากรณีศึกษา เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาคุยกับเด็ก และที่สำคัญสื่อก็ต้องตระหนักในผลกระทบต่อเยาวชนด้วย เรื่องนี้พ่อแม่คงต้องช่วยกันเรียกร้องสื่อจะเห็นโฆษณาชั้นไหน สื่อประเภทไหนนำเสนออย่างไม่เหมาะสม เราต้องช่วยกันลุกขึ้นมาประท้วง เพื่อสร้างสื่อสีขาวสำหรับเด็กและเยาวชนของเราค่ะ

7. อัตลักษณ์ทางสังคม

สิ่งที่พ่อแม่ต้องพูดคุยกับลูกอย่างสม่ำเสมอ คือ

หนึ่ง – พวกเราจะมีวิถีชีวิตอย่างไรในขณะที่สื่อและโฆษณอบอกว่าให้ฟังเพื่อ ใช้สินค้าทันสมัย ราคาแพง แต่งตัวโก้ พวกเราพ่อแม่ผู้ปกครอง ต้องสอนลูกให้เรียนรู้สื่ออย่างเท่าทัน อย่าตกเป็นเหยื่อ และมีค่านิยมที่จะอยู่แบบพอเพียง ตามทฤษฎีของในหลวง

สอง - พวกเรามีเป้าหมาย มีหลักคิดอย่างไรในการดำเนินชีวิตเพื่อตนเอง หรือเพื่อสังคม เราควรเลือกอาชีพตามถนัดเป็นอาชีพสุจริตหรือว่าเราควรเลือกตามเพื่อน หรืออาชีพอะไรก็ได้ขอให้ฉันได้เงิน... ซึ่งกรณีดังกล่าว ผู้ใหญ่ต้องนั่งคุยตั้งคำถามกันเองก่อน เพื่อค้นหาแนวทางที่ลูกจะสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งกายและใจ เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนพูดคุยกับลูกด้วยเหตุและผล พวกเราพ่อแม่มาลงมือทำกันก่อนที่หน้าต่างจะปิดทำการนะคะ

การที่เราจะสร้างคุณลักษณะทั้ง 7 ประการนี้ให้มีอยู่ในตัวลูก นอกจากต้องฝึกสอดแทรกหน้าตาแต่ละบานแล้ว ต้องทำสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นโดยอาศัยวิถีชีวิตในครอบครัว อบรมสั่งสอนลูกไปพร้อมๆ กับการดำเนินชีวิตประจำวัน

เชื่อมั่นว่าหากลูกของเราโตมาที่คุณลักษณะเหล่านี้ติดตัว ไม่ว่าจะสังคมจะเปลี่ยนแปลงแปรปรวนไปอย่างไร จะเข้าสู่ยุคดิจิทัล 3G การสื่อสารรวดเร็วเพียงชั่วพริบตา เด็กและเยาวชนไทยก็สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเข้มแข็งมีความสุข และอยู่รอดปลอดภัย

บทเริ่ม หนังสือนวัตกรรมที่เหมาะสมกับเด็กด้วยค่ะ

ถือว่าเป็นที่รับรู้กันมากขึ้นในสังคมแล้วว่า สื่อนั้นมีความสำคัญกับการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน และในปัจจุบันช่องทางในการรับสื่อแพร่ขยายกว้างขึ้นมาก ไม่ว่าจะเป็น ทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร การ์ตูน ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต หรือแม้แต่โทรศัพท์มือถือ ซึ่งมีใช้กันเกือบทุกครอบครัว ที่สำคัญเด็กๆ ยุคนี้เรียนรู้วิธีการใช้สื่อได้อย่างรวดเร็ว และมีจำนวนมากที่เรียนรู้ช่องทางเข้าถึงสื่อแข่งหน้าพ่อแม่ผู้ปกครองไปเสียอีกด้วยค่ะ

แต่ถึงแม้เด็กๆ จะชำนาญเรื่องการใช้สื่อเป็นอย่างดี แต่ในขณะเดียวกันด้านการเลือกรับสื่ออย่างเหมาะสมเท่าทัน ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญยิ่ง เด็กส่วนใหญ่กลับขาดทักษะด้านนี้โดยสิ้นเชิงจากหลายสาเหตุด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเด็กเองขาดความรู้ หรือแม้แต่สังคมไทยมีจำนวนสื่อที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนไม่มากเพียงพอ

เพื่อการพัฒนาการผลิตสื่อสำหรับเด็กและเยาวชนให้เกิดขึ้นเพียงพอในสังคมไทย คณะทำงานเครือข่ายสื่อเพื่อเด็ก ทำการค้นคว้า ศึกษาข้อมูลเพื่อหาแนวทางในการผลิตสื่อแต่ละประเภทสำหรับเด็กและเยาวชนให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

“วิทยุ” คือหนึ่งในสื่อประเภทต่างๆ ที่มีบทบาทกับเด็ก เยาวชน และครอบครัว เข้าถึงได้ง่าย แต่ยังคงขาดระบบแบบแผนในการผลิตสื่อวิทยุให้เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การกำหนดสื่อวิทยุให้เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัยของผู้ฟัง

โดยคณะทำงานเครือข่ายวิทยุเพื่อเด็ก ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพรายการวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ได้ทำการรวบรวมข้อมูล สำรวจพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อและทัศนคติของผู้ฟังรายการวิทยุขึ้น เพื่อกำหนด ทิศทางการจัดทำรายการวิทยุที่มีคุณภาพสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว อันเป็น ประโยชน์สำหรับผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก ที่นำไปเป็นหลักในการสร้างสรรค์ และพัฒนารายการวิทยุสำหรับเด็กๆ และเยาวชน ติดตามตอนต่อไปค่ะ

บทสำรวจพฤติกรรมการรับวิทยุ

ขอเด็ก เยาวชน และครอบครัว

วิทยุครองความเป็นสื่อยอดนิยมอันดับ 3 รายการเพลงจ้ได้รับ ความนิยมสูงสุด

“วิทยุ” ยังคงเป็นสื่อกระแสหลักที่ประชาชนให้ความสำคัญ โดย ผลการสำรวจของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เมื่อวันที่ 18 – 26 พฤศจิกายน 2549 พบว่า ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตกรุงเทพมหานคร เลือกเปิดรับสื่อดังนี้

- โทรทัศน์	ร้อยละ 93.9
- หนังสือพิมพ์	ร้อยละ 61.1
- วิทยุ	ร้อยละ 51.1
- นิตยสาร/วารสาร	ร้อยละ 23.4
- อินเทอร์เน็ต	ร้อยละ 23.2

ทั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 55.9 ที่เปิดฟังวิทยุทุกวันโดยส่วนใหญ่เลือกรับฟัง “รายการเพลง” ถึงร้อยละ 76.9 ตามมาด้วยรายการข่าวสาร/การจราจร และการถ่ายทอดสดกีฬา

เมื่อจำแนกตามช่วงวัยของกลุ่มผู้ฟัง งานวิจัยของบริษัท พาร์อีส์ที ดีดีบี จำกัด ซึ่งสำรวจพฤติกรรมการฟังวิทยุของคนกรุงเทพฯ จำนวน 852 ตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อ ม.ค. – มิ.ย. 2548 พบว่า รายการที่กลุ่มผู้ฟังทุกกลุ่มเลือกรับฟังมากที่สุด คือ “รายการเพลง”

ระดับอายุ	รายการที่ชื่นชอบ
15-19 ปี	เวอร้จัน ฮิตซ์ (FM 91.5) บานาน่า เอฟเอ็ม (FM 89.0) เอฟเอ็มแม็กซ์ (FM 88.5) และคูล เอฟเอ็ม (FM 93.0)
20-29 ปี	เวอร้จัน ฮิตซ์ (FM 95.5) คูล เอฟเอ็ม (FM 93.0) กรีนเวฟ (FM 106.5)
30-39 ปี	กรีนเวฟ (FM 106.5) โลฟ เอฟเอ็ม (FM 106.0) และคูล เอฟเอ็ม (FM 93.0)
40-49 ปี	ลูกทุ่งมหานคร (FM 95.0) จส.100 และโลฟ เอฟเอ็ม

จากผลการสำรวจในหัวข้อ “วาทวิเคราะห์รายการวิทยุสำหรับเด็ก” ของนัฏฐา เอื้อภราดร (2545) พบว่า เด็กอายุ 3 – 12 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร มีทัศนคติชื่นชอบ “รายการเพลง” มากที่สุดเช่นกัน อย่างไรก็ตาม เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ได้มีโอกาสเปิดรับฟังรายการวิทยุเพียงนานๆ ครั้งเท่านั้น

ความคาดหวังและแรงจูงใจของกลุ่มเป้าหมายกับการเลือก เปิดรับฟังรายการวิทยุ

ระดับอายุ	ความคาดหวังและแรงจูงใจในการฟังรายการวิทยุ
3 – 12 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังรายการวิทยุจากคำแนะนำของพ่อแม่ - มีโอกาสฟังรายการวิทยุเมื่ออยู่ในรถยนต์ โดยผู้ปกครองเป็นคนเลือกเปิด
12 – 25 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการได้รับความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ใช้เป็นเพื่อนแก้เหงา - ต้องการผ่อนคลายความเครียด บางครั้งฟังเพื่อลืมหืมหรือหลีกเลี่ยงปัญหาต่างๆ - ต้องการได้สาระความรู้ที่ทำให้เป็นคนทันสมัยและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ - ต้องการรู้ความเคลื่อนไหวในสังคมโดยเฉพาะในแวดวงบันเทิง - ต้องการรู้การใช้ศัพท์ของวัยรุ่น - ต้องการพัฒนาแนวความคิดของตนเอง - ต้องการนำสิ่งที่ได้รับฟังจากรายการวิทยุไปพูดคุยกับเพื่อนและครอบครัว - บางครั้งได้รู้จักเพื่อนใหม่ๆ จากการเล่นเกมในรายการหรือทำกิจกรรมนอกสถานีวิทยุร่วมกัน
25 – 35 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังรายการวิทยุในช่วงที่เดินทาง เพื่อผ่อนคลายจากสภาพการจราจรที่ติดขัด โดยเลือกรายการเพลง มากกว่ารายการเกี่ยวกับการจราจร - ฟังรายการวิทยุระหว่างทำงานเพื่อคลายเครียด

เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งถึงการเปิดรับฟังรายการวิทยุของกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งถือเป็นกลุ่มเป้าหมายใหญ่ของรายการวิทยุ ผลการสำรวจของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ เรื่อง “สัญญาณของสื่ออันตรายกับวัยรุ่นวัยใสเมืองกรุง : กรณีศึกษานิสิต/นักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” ระหว่างวันที่ 26 ต.ค. – 2 ธ.ค. 2549 พบว่า กลุ่มนิสิตนักศึกษาจะเลือกฟังวิทยุในสถานการณ์ต่างๆ ดังนี้

สถานการณ์	อันดับแรก	อันดับที่ 2	อันดับที่ 3
มีเวลาว่าง	ดูโทรทัศน์	ฟังวิทยุ	เล่นอินเทอร์เน็ต
เบื่อ	ฟังวิทยุ	ดูโทรทัศน์	อ่านการ์ตูน
รู้สึกไม่สบายใจ	คุยโทรศัพท์มือถือ	ฟังวิทยุ	อ่านการ์ตูน
เหงา	คุยโทรศัพท์มือถือ	ฟังวิทยุ	อ่านการ์ตูน
หงุดหงิด	ฟังวิทยุ	ดูโทรทัศน์	เล่นวิดีโอเกม
อยากเล่าเรื่องให้ใครฟังสักคน	คุยโทรศัพท์มือถือ	เล่นอินเทอร์เน็ต	Chat
ต้องการทราบเหตุการณ์ประจำวัน	ดูโทรทัศน์	เล่นอินเทอร์เน็ต	อ่านหนังสือพิมพ์

เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมการฟังรายการเพลงของกลุ่มผู้ฟัง จากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้ฟังที่มีต่อรายการ 89.5 Sweet FM ซึ่งมีอายุระหว่าง 18 – 27 ปี จำนวน 400 คน ในเขตกรุงเทพมหานคร ติดตามฟังรายการเนื่องจากชื่นชอบแนวเพลงที่เปิด เช่นเดียวกับผู้ที่ฟังรายการ 99.5 FM One ที่เลือกเปิดรับฟังเนื่องจากเพลงไพเราะ ภูมิใจ ฟังสบาย โดยรับฟังมากที่สุดในช่วงเวลา 21.00 – 23.00 น. ซึ่งเป็นเวลาที่เสร็จจากภารกิจต่างๆ และต้องการพักผ่อนจึงฟังรายการบันเทิงเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งมักมีการรับฟังรายการวิทยุเป็นเพื่อนแก้เหงาในระหว่างที่มีการทำกิจกรรมต่างๆ ควบคู่ไปด้วย

ทั้งนี้ จากการจัดสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Discussion) เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2550 ณ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์ 7 คน อายุ 19 – 23 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี พบข้อมูลสำคัญ ดังนี้

รายการเพลงที่ชื่นชอบมีลักษณะไม่ตายตัวแต่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงวัย

>>> วัยเด็กชอบรายการที่เน้นเพลงฮิต เพื่อฝึกซ้อมเต้นหรือประกวดร้องเพลง

>>> ช่วงวัยรุ่นตอนต้น ชอบรายการที่มีลักษณะตื่นเต้นกระฉับกระฉ่าง ดิเจอพูดคุยแบบ Active และเป็นรายการที่มีการเล่นเกมเพื่อล่ารางวัล

>>> ช่วงเข้ามหาวิทยาลัย เริ่มมีความชื่นชอบรายการเพลงในลักษณะที่เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่างบางคนชื่นชอบรายการที่ดีเจมีน้ำเสียงโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ พูดคุยเก่ง ร่าเริงสดใส พูดโดนใจ อาจมีการพูดในลักษณะเหน็บแนมคนฟังบ้าง และไม่จำเป็นต้องพูดชัดเจนตามอักษรวิธี ขณะที่บางคนเริ่มหันมาชอบรายการที่เน้นเปิดเพลงมาก ดิเจอพูดน้อย มีลักษณะเรียบง่าย และฟังสบายๆ มากขึ้น ในลักษณะ Easy Listening

เพื่อนยังคงมีอิทธิพลต่อการฟังรายการวิทยุ

>>> เพื่อนมีอิทธิพลสูงที่ทำให้ฟังรายการตามกัน หากเพื่อนเล่าถึงรายการใดรายการหนึ่งให้ฟัง ก็จะลองเปิดฟังตามอย่าง

>>> ลักษณะเพลงที่วัยรุ่นไม่นิยมฟังเลย คือ เพลงลูกทุ่ง เนื่องจากกลัวเพื่อนจะมองว่าเชย

รูปแบบการฟังรายการวิทยุเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาเทคโนโลยี

>>> หลายคนฟังวิทยุจากโทรศัพท์มือถือ, จาก MP3 โดยฟังระหว่างเดินทาง มีบางคนใส่หูฟังเพื่อสร้างความเป็นส่วนตัว และหลบเสียงไม่ให้ได้ยินเสียงพ่อแม่บน ขณะที่บางคนฟังเพลงจากอินเทอร์เน็ต โดยดู Web cam ที่สามารถเห็นการจัดรายการของดีเจได้ด้วย

สำหรับช่วงเวลาที่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ เลือกเปิดรับสื่อวิทยุ ได้แก่

- กลุ่มอายุ 15-19 ปี มักเลือกรับฟังวิทยุสูงสุดในช่วง 22.00-23.00 น.
- กลุ่มอายุ 20-29 ปี มักเลือกรับฟังวิทยุในช่วงเวลา 10.00-11.00 น., 14.00-15.00 น. และ 23.00-24.00 น.
- กลุ่มอายุ 30-39 ปี มักเลือกรับฟังวิทยุในช่วงเวลา 9.00-10.00 น.
- กลุ่มอายุ 40-49 ปี มักเลือกรับฟังวิทยุในช่วงเวลา 9.00-10.00 น. และ 15.00-16.00 น.

จัดรายการวิทยุ ต้องรู้ใจนักฟัง (เด็ก)

นักจัดรายการหรือดีเจ นับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้ผู้ฟังติดตามรายการวิทยุอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ รายการสำหรับเด็กที่มีอายุ 3 – 12 ปีนั้น นักจัดรายการมักใช้สรรพนามเรียกชื่อแทนตนเองและผู้ฟังโดยการนับญาติกัน เช่น ใช้สรรพนามเรียกตัวเองเพื่อแสดงวัยวุฒิที่สูงกว่าผู้ฟัง ได้แก่ คำว่า “พี่” “ป้า” “คุณยาย” “คุณลุง” ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเป็นบุคคลใกล้ชิดกับเด็ก เพื่อให้เด็กผู้ฟังเกิดความสนิทสนมคุ้นเคย และมักใช้ภาษาสนทนาที่แสดงความห่วงใย เป็นมิตร รวมทั้งมีกลวิธีสร้างความสนุกสนานด้วยการพูดคุยหยอกล้อกันในเชิงตลกขบขัน มีการเล่นโทนเสียงในกรณีที่สร้างความตื่นเต้นหรือเน้นเนื้อหาที่สำคัญ อีกทั้งยังใช้เสียงหัวเราะเพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกตามไปด้วย

ขณะที่ผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง อายุ 18 – 35 ปี ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนักจัดรายการพบว่า ผู้ฟังมักชื่นชอบนักจัดรายการที่มีน้ำเสียงดี ชัดเจน มีลีลาการพูดที่ชวนฟัง ชวนติดตาม เป็นธรรมชาติ และเป็นกันเองกับผู้ฟัง สามารถสร้างความรู้สึกร่วมกันระหว่างผู้ฟังกับผู้จัดรายการเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว หรือเป็นเพื่อนที่คุ้นเคยกัน สำหรับความมีชื่อเสียงจากการเป็นนักแสดงนั้นไม่มีผลในการเลือกฟังรายการ เนื่องจากนักแสดงเน้นรูปร่างหน้าตา และความสามารถในการแสดง แต่ผู้จัดรายการวิทยุเน้นเสียงที่น่าฟัง เป็นเอกลักษณ์ และความสามารถในการสนทนาได้น่าฟัง น่าติดตาม

เนื้อหาสาระที่ควรได้รับกระแสแพร่ในรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

นอกเหนือจากการรับฟังเพลงเป็นหลักแล้ว กลุ่มเป้าหมายอายุ 3 – 12 ปี มีความชื่นชอบในเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ “การท่องเที่ยว” มากที่สุด รองลงมาคือ เรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์ ธรรมชาติรอบตัว และกีฬา ส่วนเนื้อหาที่เด็กกลุ่มนี้ให้ความชื่นชอบน้อยที่สุด คือ ธรรมะ แนะนำอาชีพ และด้านสุขภาพอนามัย

จากการสำรวจ “รายการเด็กในฝัน” ของเยาวชน ผู้ปกครอง ครู/อาจารย์ และประชาชนทั่วไป ซึ่งสำรวจโดยสวนดุสิตโพลล์ เมื่อวันที่ 8 – 11 ธันวาคม 2546 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 59.02) เห็นว่าสารประโยชน์ที่น่าเสนอในรายการวิทยุสำหรับเด็กยังมีไม่เพียงพอ มีการเน้นเนื้อหาด้านบันเทิงมากเกินไป นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกถึงความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการ โดยนำเสนอด้วยรูปแบบที่สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ มีจุดเด่นดึงดูดความสนใจที่ให้ทั้งสาระและความบันเทิง สำหรับเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการเผยแพร่รายการวิทยุสำหรับเด็กคือ 17.01 – 18.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อยู่ในระหว่างการเดินทางกลับบ้าน

ทั้งนี้ ใน “คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540” สำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี ที่จัดทำขึ้นโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ระบุถึงพัฒนาการของเด็กดังนี้

พัฒนาการ	ด้านร่างกาย	ด้านสติปัญญา	ด้านสังคม	ด้านอารมณ์จิตใจ
3 – 4 ปี	เดินและวิ่งได้ กระโดด ได้มีดี ชุ่มง่าม ประสาท ยังไม่สัมพันธ์กัน เริ่มรู้จักใช้พยางค์	สมาธิสั้น (3 นาที) ชอบถาม “ทำไม” ตลอดเวลา คิดสิ่งที่เป็นนามธรรม ไม่ได้ ชอบคำศัพท์ ใหม่ อยากรู้อยาก เห็นสิ่งรอบตัว	ไม่ชอบเล่นกับผู้อื่น แบ่งปันไม่เป็น ยึดตัวเองเป็น ศูนย์กลาง	หงุดหงิด ร้องไห้ง่าย พอใจคนที่ตามใจ ชอบได้รับการชื่นชม
4 – 5 ปี	กระโดดข้างได้ดี ว่องไวกระฉับ- กระเฉง กล้ามเนื้อ เริ่มประสาน สัมผัสขั้นพื้นฐาน	เปรียบเทียบได้ เรียงลำดับ เหตุการณ์ได้ เข้าใจความเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น ชอบถามคำถามมากมาย	สนใจผู้อื่น ชอบเล่น บทบาทสมมติ สนใจ กิจกรรมของผู้ใหญ่ เริ่มมีพฤติกรรม ก้าวร้าว	ชอบทำทนายผู้ใหญ่ มั่นใจตัวเองมากขึ้น
5 – 6 ปี	คล่องแคล่วไม่อยู่นิ่ง ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือก ร้องทำ	ช่วงความสนใจยาวขึ้น พบประโยชน์ได้ยาวขึ้น รู้คำศัพท์มากขึ้น คิดเกมขึ้นเล่นเองได้ และชอบเปลี่ยนกฎขณะเล่น	มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้ดีขึ้น ชอบทำให้ผู้อื่น พอใจ ชอบแสดงออก ชอบทำสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้คำชมเชย	ยึดตัวเองเป็น ศูนย์กลางน้อยลง อยาง่าย รักใคร่

ประสบการณ์สำคัญที่เด็ก 3 – 6 ปีควรได้รับคือ การสื่อความคิดที่เป็น การกระทำ การใช้ภาษา การเรียนรู้ทางสังคม การเคลื่อนไหว ดนตรี การจำแนก และเปรียบเทียบจำนวน มิติสัมพันธ์และเวลา

เนื้อหาที่เด็กควรได้รับ คือ ตัวเรา ครอบครัว โรงเรียนของเรา บุคคลต่างๆ วันสำคัญ ธรรมชาติรอบตัว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การคมนาคมและการสื่อสาร และสิ่งต่างๆ รอบตัวเรา ทั้งนี้ การนำเสนอเนื้อหาสาระควรตรงตามความต้องการ และความสนใจของเด็ก เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ สอดคล้องกับสภาพและ การดำเนินชีวิตประจำวันของเด็ก และควรผนวกคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไปได้ อย่างผสมกลมกลืน

กิจกรรมที่สามารถทำให้เด็กในวัยนี้ได้คือ อ่านหนังสือให้เด็กฟัง ซึ่งควรอ่านอย่างสนุกสนาน ตั้งถามคำถามให้เด็กคาดคะเนเรื่องราว ทั้งนี้ การพูดคุย กับเด็กควรพูดเสียงชัดเจน ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับวัย และอาจใช้คำพูดแสดงการ ยกย่อง

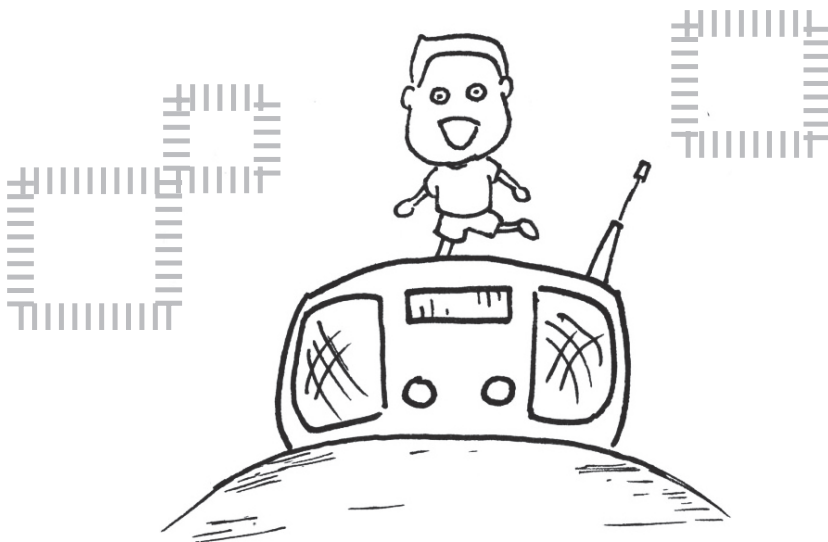
การจัดรายการวิทยุสำหรับเด็กนั้น ได้มีการแบ่งช่วงอายุตามสมรรถภาพ การรับฟังของเด็ก (พ.ศ. 2522) ดังนี้

ช่วงอายุ	รูปแบบรายการ
เด็กเล็กวัย 3 – 6 ปี	รายการเกี่ยวกับดนตรี นิทาน นิยาย โดยนิทานที่เสนอต่อเด็กควรเป็น นิทานที่ส่งเสริมจินตนาการแก่เด็ก ความยาวของรายการควรไม่ยาวมากนัก การเสนอรายการต้องคล้ายกับการสนทนากับเด็กเล็ก
เด็กวัย 6 – 12 ปี	ชอบฟังเพลงและนิยาย ข่าวสั้นๆ ฟอฟังได้ และบางคนจำได้ด้วย และฟังรายการที่ยาวกว่า 15 นาทีได้ การเสนอรายการควรส่งเสริม จินตนาการ และให้ความรู้ไปด้วย ภาษาต้องเป็นสำนวนที่เด็กเข้าใจ และให้ความรู้สึกว่าเป็นรายการสำหรับพวกเขาโดยเฉพาะ
เด็กวัยรุ่น	ไม่ควรเป็นรายการสำหรับเด็ก รายการที่ดีสำหรับเด็กวัยรุ่นคือ รายการ ที่ดีสำหรับผู้ใหญ่ทั่วไปนั่นเอง

สำหรับกลุ่มผู้ฟังอายุ 18 – 35 ปี นอกเหนือจากรายการเพลงที่นิยมฟังมากที่สุดแล้ว หากพิจารณาถึงเนื้อหาสาระในรายการ กลุ่มผู้ฟังมีความต้องการดังนี้

- ดีเจพูดเสริมเกร็ดความรู้สาระเล็กๆ น้อยๆ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวและครอบครัว
- ควรมีสารคดีที่ให้สารประโยชน์แก่ผู้ฟังในรายการ เช่น เกร็ดความรู้เรื่องแพชั่น ความยาวไม่เกิน 1 นาที ความถี่ในการเสนอสารคดีไม่เกิน 1 ครั้งต่อชั่วโมง
- เนื้อหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาที่กลุ่มผู้ฟังบางส่วนไม่สนใจรับฟังคือ “ข่าวต้นชั่วโมง” โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากชอบฟังเพลงมากกว่าฟังข่าวที่มีสาระ และมีความเห็นว่าหลายครั้งที่ฟังเพลงได้ไม่ทันจบ แต่กลับมีการรายงานข่าวมาแทรก อีกทั้งสัญญาณการถ่ายทอดเสียงข่าวไม่ชัดเจน ผู้รายงานข่าวมีเสียงที่ไม่น่าฟังและอ่านข่าวไม่ราบรื่นอีกด้วย

ทั้งนี้ จากการจัดสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Discussion) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดรายการต่างๆ ดังนี้

รายการ	ข้อเสนอแนะ
การนำเสนอข่าว	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีกลุ่มตัวอย่างคนใดชอบฟังข่าวต้นชั่วโมงเลย โดยเห็นว่า เนื้อหาที่นำเสนอเป็นเรื่องไกลตัว และยอมปิดวิทยุในช่วงที่มีการรายงานข่าว - ชื่นชอบวิธีการเล่าข่าวมากกว่า โดยเล่าให้กระชับ มีการสอดแทรกอารมณ์ขัน นำเรื่องที่น่าสนใจยกมานำเสนอให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นและไม่เคร่งเครียด
รายการสำหรับเด็กเล็ก	<ul style="list-style-type: none"> - ควรนำเสนอโดยสร้างตัวละครหลักที่มีลักษณะเหมือนการ์ตูน - ความยาวประมาณ 5-10 นาที - ออกอากาศในช่วงเช้า ระหว่างเดินทาง - การนำเสนอสร้างความน่าสนใจโดยใช้เสียงประกอบ (Sound Effect) - เน้นความสนุกสนาน ให้คิดสอใจ
รายการสำหรับเด็กเล็ก	<ul style="list-style-type: none"> - รายการควรแบ่งเป็นช่วงต่างๆ หลากหลายแบบว่าไรดี ความยาว 1 ชม. - มีการนำเสนอเกร็ดความรู้ภายในครอบครัว โดยให้สาระในลักษณะที่ที่สามารถนำไปสอนน้อง ฟอณาไปเตือนแม่ เน้นสร้างความเข้าใจกัน - มีนักจิตวิทยาคอยให้คำแนะนำ บอกเล่าเทคนิคที่นำไปประยุกต์ใช้ได้ - ควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในรายการ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และมีการเปลี่ยนแปลงประเด็นไปในแต่ละวัน - มีการเล่นเกมซึ่งสอดแทรกความคิดเชิงจิตวิทยา เช่น เกมถอดรหัสใจ หรืออาจเป็นเกมที่ทุกคนในครอบครัวสามารถเล่นร่วมกันได้ - อาจจัดทำในรูปแบบละคร ในลักษณะ Situation Comedy เช่นเดียวกับรายการเป็นต่อ - ดีใจควรมีความรู้พอสมควร มีคุณวุฒิ อายุประมาณ 25 ปีขึ้นไป หากจะมีดีเจที่เป็นเด็กมาจัดในรายการ ก็ควรมีผู้ใหญ่จัดรายการประกบคู่ด้วย

รายการ	ข้อเสนอแนะ
การสร้างความนิยมให้กับรายการ	<ul style="list-style-type: none"> - ปัจจุบันผู้ฟังมักลืกล็อกคลื่นที่ชื่นชอบไว้สัก 3 – 4 สถานี ฟังสลับกันไปมา การบังเอิญหมุนคลื่นมาเจอรายการใหม่ๆ นั้นเป็นไปได้ยาก - ดังนั้น การเปิดตัวรายการจำเป็นต้องอาศัยการโปรโมต เพื่อให้ผู้ฟังได้รู้จัก และทดลองฟังรายการ - พฤติกรรมการบอกต่อ (Word of Mouth) มีความสำคัญต่อความสนใจที่มีต่อรายการ

ทั้งนี้ การจัดทำรายการวิทยุ ควรคำนึงถึงความต้องการของผู้ฟังเป็นหลัก ซึ่งงานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสร้างตลาดของสถานีรูปแบบรายการเพลง “บางกอกเรดิโอ” พบว่า มีการสำรวจกลุ่มผู้ฟังหลักของรายการ เพื่อกำหนดรูปแบบรายการให้ตอบสนองความต้องการและรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้ฟัง ดังเช่นที่มีการวิเคราะห์กลุ่มผู้ฟังไว้ว่า เป็นกลุ่มคนทำงาน อายุ 25 – 35 ปี เป็นคนชนชั้นกลาง เป็นคนทำงานในสำนักงานต่างๆ ในกรุงเทพฯ ติดความทันสมัย มีรายได้ค่อนข้างดี ชอบมีกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ หลังจากที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจนแล้ว ผู้ผลิตรายการจึงได้จัดทำรายการด้วยรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ดังนี้

1. เป็นรายการวิทยุที่นำเสนอเพลงไพเราะ แนวเพลงฟังสบายๆ ที่มีจังหวะทั้งไทยและสากล ทั้งเพลงเก่าและเพลงใหม่
2. เป็นรายการวิทยุที่นำเสนอเนื้อหาที่เป็นข่าวสารเหตุการณ์ปัจจุบัน กิจกรรมพักผ่อน การดูแลสุขภาพ งานอดิเรก แฟชั่น และทุกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับคนเมือง
3. ด้วยวิธีการนำเสนอที่เก๋ เท่ และทันสมัยตามสไตล์ชีวิตคนเมือง เพื่อให้ Bangkok Radio เป็นคลื่นวิทยุของคนเมืองอย่างแท้จริง

4. นอกจากนี้ Bangkok Radio ยังสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็น สีสันให้กับชีวิตของคนเมือง และเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

5. มีการกำหนดนักจัดรายการวิทยุที่มีความเหมาะสมกับรูปแบบรายการ ในช่วงเวลาต่างๆ ตลอด 24 ชั่วโมง

การจัดระบบมาตรฐานรายการวิทยุและสถานีวิทยุ

จากการวิจัยหัวข้อ “การสร้างมาตรฐานสถานีวิทยุกระจายเสียงไทย” ของธีรรัตน์ พันทวี (2544) ซึ่งได้สัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) นักวิชาชีพ ผู้สนับสนุนรายการหรือผู้โฆษณา ผู้ควบคุมกฎระเบียบ และผู้ฟัง รายการวิทยุกระจายเสียง รวมทั้งสิ้น 68 คน ได้ข้อสรุปดังนี้

1. มาตรฐานสถานีข่าวและความรู้

- ให้ความสำคัญในเรื่องคุณสมบัตินักจัดรายการข่าวที่ต้องมีความรอบรู้ หรือมีประสบการณ์อย่างลึกซึ้งในเรื่องที่นำเสนอในระดับที่ยอมรับได้
- ควรมีบรรณาธิการข่าว ผู้สื่อข่าว ผู้แปลข่าว ผู้เรียบเรียงข่าว ผู้ประสานงานข่าว ผู้ประกาศข่าว และธุรการข่าว เป็นต้น
- ต้องมีเกณฑ์ด้านคุณค่าของความเป็นข่าวที่นำเสนออย่างชัดเจน
- ต้องนำเสนอเนื้อหาที่มีความเป็นกลางและนำเสนอทุกแง่มุมอย่างรอบด้าน
- เนื้อหาที่นำเสนอเน้นความรวดเร็ว แม่นยำ และทันเหตุการณ์
- มีการระบุแหล่งข่าว หรือที่มาของข่าวอย่างชัดเจนและถูกต้องทุกครั้ง
- มีการนำเสนอหรือรายงานข่าวในประเด็นสำคัญอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะ ได้ข้อยุติ

2. มาตรฐานสถานีเพลง

- นักจัดรายการเพลงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเพื่อดึงดูดผู้ฟัง และใช้ท่วงทำนองการจัดที่สอดคล้องไปในทางเดียวกับอารมณ์เพลงของสถานีนั้นๆ มีความรอบรู้ด้านเพลง และควรมีประสบการณ์ในการทำงานเพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

- ควรจัดองค์ประกอบในรายการเพลงช่วงหนึ่งๆ อย่างลงตัวตั้งแต่การนำเข้ารายการ การพูดเข้าเพลง การเข้าโฆษณา การพูดคุยกับผู้ฟังที่ขอเพลง และการต่อเพลง

- ส่วนสำคัญที่ผู้ฟังต้องการจากรายการเพลงที่มีคุณภาพคือ การสอดแทรกสาระเข้าไปในระหว่างนำเสนอรายการอย่างกลมกลืน ควรยึดความต้องการของกลุ่มเป้าหมายของสถานีเป็นสำคัญ

3. มาตรฐานสถานีเพื่อสาธารณะ

- เนื่องจากเป็นรายการที่มุ่งให้บริการประชาชน รับแจ้งเหตุการณ์ที่เป็นเหตุด่วนเหตุร้าย หรือรายงานข่าวและเหตุการณ์สำคัญสุดๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นมาตรฐานที่สำคัญคือ ความสามารถในการแก้ปัญหาหรือบรรเทาปัญหาให้คลี่คลายลงไป ตลอดจนการได้แสดงออกถึงความมีน้ำใจอันดีต่อกันของคนในสังคม

- ควรมีความน่าเชื่อถือของการดำเนินรายการ

- ตัวชี้วัดความสำเร็จของรายการ คือ รางวัลที่ได้รับจากสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับ การที่ผู้ฟังได้รับประโยชน์จากเนื้อหารายการ ตลอดจนจำนวนที่เพิ่มขึ้นของผู้แจ้งเหตุต่างๆ ในรายการ

- นักจัดรายการควรเป็นผู้ที่รอบรู้ในข่าวสารบ้านเมืองทั้งในแง่ของเหตุการณ์ต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้น หรือความรู้เกี่ยวกับสถานที่สำคัญ เช่น หน่วยราชการ ถนนคู คลอง สะพาน และสถานที่ต่างๆ เป็นต้น ทั้งยังต้องมีปฏิภาณไหวพริบ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างทันท่วงที และสามารถตอบคำถามหรือคลี่คลายปัญหา

ในเบื้องต้นได้ก่อนจะประสานงานส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยราชการที่รับผิดชอบโดยตรง

4. มาตรฐานสถานีแบบผสม

- เนื่องจากเป็นสถานที่ผสมผสานกันทุกรูปแบบ ทั้งข่าว สารระ ความรู้ ตลอดจนความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ มาตรฐานและตัวชี้วัดของสถานีวิทยุประเภทนี้ จึงประกอบด้วยข้อกำหนดที่ครอบคลุมในทุกด้าน

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีการจัดรายการวิทยุในรูปแบบใดก็ตาม ทุกสถานีวิทยุควร จัดมาตรฐานในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

”การเตรียมการด้านรายการ”

1. ผู้บริหารควรให้นโยบายการผลิตรายการแก่ผู้ผลิตรายการและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดรูปแบบ เนื้อหา กลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของรายการให้สอดคล้อง กับนโยบายของสถานี

2. ผู้ผลิตรายการและผู้เกี่ยวข้องควรประชุมตกลงกัน โดยมีการระบุปัญหา ในการผลิตรายการ หาข้อมูล ประเมินค่าข้อมูล และกำหนดทางเลือกในการผลิต รายการที่สอดคล้องกับนโยบายที่กำหนด แล้วนำเสนอผู้บริหารเพื่อการตัดสินใจ ก่อนอนุมัติให้ดำเนินการผลิต

3. หากเป็นรายการสัมภาษณ์ ควรมีการนัดหมายวิทยากร หรือผู้ร่วมรายการ ให้เรียบร้อยก่อนเริ่มรายการทุกครั้ง

4. เจ้าหน้าที่ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เพลงประกอบรายการ เพลงประจำรายการ เพื่อใช้ในการผลิตรายการล่วงหน้าอย่างครบถ้วน และมีการซักซ้อมบทระหว่าง ช่างเทคนิค ผู้จัดหรือผู้ประกาศ และผู้ควบคุมการออกอากาศให้เข้าใจตรงกันอย่าง ชัดเจนก่อนเริ่มออกอากาศหรือบันทึกเทป

5. กรณีรายการเป็นการบันทึกเทป เจ้าหน้าที่รายการต้องมีการส่งมอบ เทปหรือวัสดุบันทึกเสียงรายการแก่ฝ่ายเทคนิค ก่อนวันออกอากาศจริงอย่างน้อย 1 วัน

6. สถานีจัดให้มีการวางแผนประชาสัมพันธ์รายการผ่านสื่อต่างๆ อย่างเหมาะสม ก่อนหรือขณะมีรายการออกอากาศในผังรายการ

“เนื้อหารายการและรูปแบบรายการ”

1. เนื้อหาของรายการต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2535) และมีองค์ประกอบของรายการอย่างครบถ้วน
2. รายการมีเนื้อหาที่ประกอบด้วยประเด็นที่เกี่ยวกับท้องถิ่น สภาพแวดล้อม สิทธิประโยชน์ หรือเรื่องที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับผู้ฟังเป้าหมายอย่างชัดเจน
3. รายการมีเนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
4. วิทยากร หรือผู้ให้สัมภาษณ์ในรายการ ได้รับการยอมรับทั่วไป หรือมีความเกี่ยวข้องอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างชัดเจนกับประเด็นที่นำเสนอในรายการ

“กิจกรรมเพื่อสังคม”

1. สถานีควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี
2. สถานีควรมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กิจกรรมของสถานีที่จัดขึ้นได้รับความสนใจ และมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก
3. สถานีหรือบุคลากรของสถานีได้รับรางวัล หรือเชิดชูเกียรติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อันเนื่องมาจากการปฏิบัติงาน จากสถาบันที่ได้รับการยอมรับทั่วไป

“การพัฒนาข้อมูลและข้อสนเทศอย่างเป็นระบบ”

1. ควรจัดให้มีการวางแผนวิเคราะห์ข้อมูลทุกด้านอย่างเป็นระบบ
2. หน่วยงานควรมีการวัดและวิเคราะห์รายการ และการดำเนินงานขององค์กรเป็นประจำตามแผนที่กำหนด
3. หน่วยงานควรมีการจัดทำรายงานสถานภาพ และสถานการณ์แข่งขัน

ขององค์กร และธุรกิจวิทยุกระจายเสียงเป็นประจำทุกปี

4. หน่วยงานควรมีผลการสำรวจหรือหลักฐานอื่นใดที่แสดงถึงผลการรับฟังรายการของผู้ฟังเป้าหมาย ทั้งด้านเทคนิคและด้านรายการ

5. หน่วยงานควรมีการตรวจสอบความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้ำ และผู้ฟังเป้าหมายตามแผนที่กำหนด

6. หน่วยงานควรจัดให้มีการประเมินข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทั้งด้านเทคนิค ด้านรายการ และด้านการตลาด

สรุป >> กระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดนโยบายการผลิตรายการอย่างชัดเจน

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายของรายการ โดยจำแนกดังนี้

- กลุ่มเด็กเล็ก 3 – 6 ปี
- กลุ่มระดับประถมศึกษา
- กลุ่มระดับมัธยมศึกษา
- กลุ่มระดับอุดมศึกษา
- กลุ่มพ่อแม่ที่เตรียมมีบุตร มีบุตรวัยเด็ก และมีบุตรวัยรุ่น

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดเนื้อหาสาระ (Content) ที่มุ่งเผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 วางแผนการผลิตรายการ ประกอบด้วย การกำหนดรูปแบบรายการ นักจัดรายการ และช่วงเวลาออกอากาศให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม

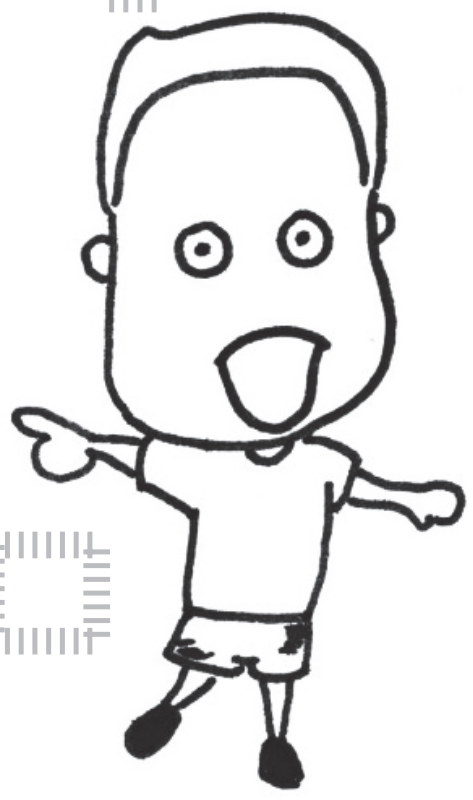
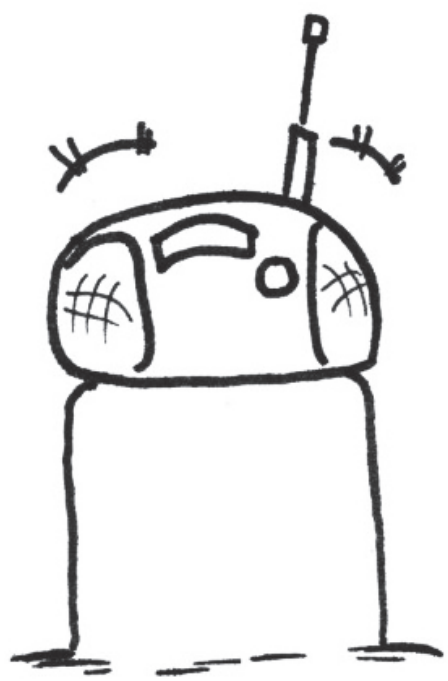
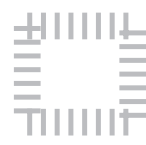
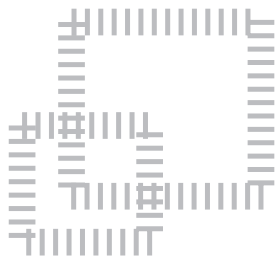
ขั้นตอนที่ 5 วางแผนการประชาสัมพันธ์รายการ ทั้งก่อน – หลังช่วงเวลาที่มีการออกอากาศรายการแล้ว

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลรายการเป็นระยะเพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงรายการ

ขั้นตอนที่ 7 จัดกิจกรรมพิเศษ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มเป้าหมาย

ทั้งนี้ การกำหนดมาตรฐานด้านต่างๆ ของรายการดังกล่าวข้างต้น นับเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างกรอบการจัดทำรายการเด็กและครอบครัวของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสรรค์รายการที่มีคุณภาพต่อไป

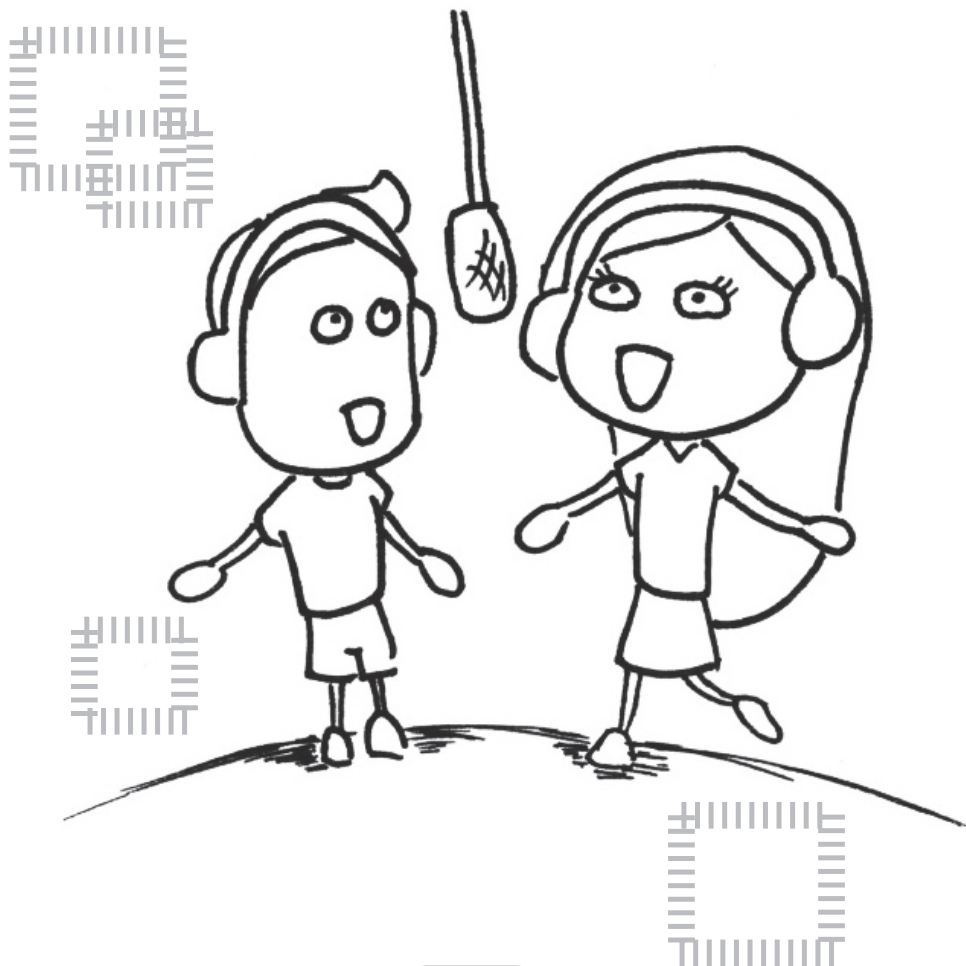

၅၂၅၅၆၇၈၉၀၁၂၃၄

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (อายุ 3 – 6 ปี), 2540.
- การสัมภาษณ์กลุ่ม เรื่อง “พฤติกรรมกรเปิดรับสื่อวิทยุและทัศนคติที่มีต่อรายการเพลง ชาว รายการสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว: กรณีศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรีในเขตกรุงเทพมหานคร”, สัมภาษณ์เมื่อ 16 ก.พ. 2550.
- การสำรวจของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก เรื่อง “พฤติกรรมกรรับสื่อต่างๆ และความคิดเห็นต่อรายการวิทยุเพื่อครอบครัว: กรณีศึกษาประชาชนทั่วไป อายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตกรุงเทพมหานคร”, สสำรวจเมื่อ 18 – 26 พ.ย. 2549.
- การสำรวจของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ เรื่อง “สัญญาณของสื่ออันตรายกับวัยรุ่นวัยใสเมืองกรุง: กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, สสำรวจเมื่อ 26 ต.ค. – 2 ธ.ค. 2549.
- การสำรวจของสวนดุสิตโพลล์ เรื่อง “รายการเด็กในฝันของเยาวชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และประชาชนทั่วไป”, สสำรวจเมื่อ 8 – 11 ธ.ค. 2546.
- ธีรรัตน์ พันทวี. การสร้างมาตรฐานสถานีวิทยุกระจายเสียงไทย, นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- นัญญา เอื้อภราดร. วาทวิเคราะห์รายการวิทยุสำหรับเด็ก, วาทวิทยาและสื่อสารการแสดง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ปานันท์ หงษ์น้อย. กลยุทธ์การสร้างตลาดของสถานีรูปแบบรายการเพลง “แบงคอก เรดิโอ”, นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารมวลชน), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- วัลย์ลักษณ์ เศษรฤทธิ. รูปแบบและแรงจูงใจในการฟังวิทยุกระจายเสียงเฉพาะกลุ่มของผู้รับสารวัยรุ่น, นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารมวลชน), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

สุนีย์ คุณาพรธรรม. พฤติกรรมการเปิดรับและความคิดเห็นของผู้ฟังที่มีต่อรายการ 89.5 Sweet FM ในเขตกรุงเทพมหานคร, วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารสื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

อภิรักษ์ มิตรประชา. พฤติกรรมการเปิดรับฟังและความคิดเห็นของผู้ฟังที่มีต่อรายการ 99.5 เอฟ.เอ็ม.วัน, วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารสื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

บทวิจัย ข่าวประเทศที่วิจัยเพื่อเด็ก

สื่อวิทยุสำหรับเด็กในแอฟริกาใต้ โดยการสนับสนุนของ UNICEF

แอฟริกาใต้ถือเป็นประเทศที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึง และมีส่วนร่วมในการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนมากที่สุดแห่งหนึ่ง โดยเด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิเด็กอย่างต่อเนื่อง มีผู้ผลิตรายการ ตัวแทนองค์กรผู้ผลิตสื่อภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิเด็ก ร่วมเป็นกองหนุนที่สำคัญ

ขณะเดียวกันได้มีการกำหนดนโยบายและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการจัดทำรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งครอบคลุมทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพรายการที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนภายใต้การสนับสนุนขององค์กร UNICEF และ The South Africa Broadcasting Corporation ซึ่งเป็นองค์กรการกระจายเสียงสาธารณะ (public broadcaster) ทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้ผลิตสื่อสำหรับเด็ก เฝ้าระวังสื่อ (media monitoring) และเป็นสถาบันฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพการผลิตรายการสำหรับเด็ก เพื่อเด็ก

และโดยฝีมือของเด็กเอง (for, with and by children)

ทั้งนี้ ช่องทางการสื่อสารที่ทาง UNICEF ให้ความสำคัญและอาศัยเป็นช่องทางสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กก็คือ “วิทยุชุมชน” ซึ่งถือเป็นสื่อที่มีศักยภาพสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ถึงวันละกว่า 5 ล้านคน ภายใต้การสนับสนุนด้านงบประมาณจาก “กองทุน Nelson Mandela Children’s Fund” โดยมีโครงการนำร่องที่ KwaZulu Natal ซึ่งเป็นพื้นที่ที่กำลังประสบปัญหาด้านความยากจนและการติดเชื้อโรคเอดส์อย่างรุนแรง

โครงการนำร่องด้านการสนับสนุนรายการวิทยุสำหรับเด็กดังกล่าวได้เริ่มขึ้นเมื่อปี 2003 หลังจากนั้นได้ขยายตัว โดยมีรายการวิทยุชุมชนที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กเพิ่มขึ้นเป็น 8 สถานี สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ถึง 262,000 คนเลยทีเดียว เด็กระดับประถมศึกษา อายุ 10 – 14 ปี ได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการวิทยุ และมีโอกาสร่วมพัฒนาเนื้อหารายการอีกด้วย ทั้งนี้ ประเด็นที่ถูกกระตุ้นให้สังคมได้ตระหนักถึงคือ เรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิเด็ก เชื้อ HIV และเอดส์ ปัญหาเด็กกำพร้าและอ่อนแอ ตลอดจนปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก โดยการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ในระยะแรกเป็นการกระตุ้นให้ผู้ผลิตรายการพัฒนาคุณภาพเนื้อหารายการเพื่อสร้างการตระหนักถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ส่วนในระยะที่ 2 ได้เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมผลิตและเผยแพร่รายการ ซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการเปิดสายให้ผู้ฟังโทรเข้ามา (phone-in) การสัมภาษณ์ สาระคดี และรายการเพลง

เด็กในพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลก เช่น นิการากัว นามิเบีย เอธิโอเปีย เลบานอน อิสราเอล จาไมกา ฟิลิปปินส์ บังกลาเทศ กานา อิรัก เม็กซิโก ฯลฯ ได้มีเวทีแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางผ่านโครงการ Digital Diaries ของ UNICEF โดยทุกวันจะมีการสัมภาษณ์สดเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เด็กๆ กำลังเผชิญอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกีดกันทางเพศ ความรุนแรงในครอบครัว และสิทธิเด็ก เช่น กรณีที่เด็กหญิงไม่มีโอกาสทางการศึกษา แต่กลับต้องออกไปทำงานหารายได้เข้าครอบครัว และยังได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกับเพศชายอีกด้วย

นอกเหนือจากปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนแล้ว ในรายการยังเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาทางสังคม เช่น การแพร่ระบาดของเชื้อ HIV ผลจากภาวะสงครามระหว่างอิสราเอล-เลบานอน ภาวะขาดแคลนในตะวันออกกลาง การขาดแคลนแหล่งน้ำที่สะอาด การช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ การเตรียมพร้อมของครอบครัวชาวอิรักเพื่อการเลือกตั้ง เป็นต้น

ทั้งนี้ การแสดงความคิดเห็นเกิดขึ้นในลักษณะของตัวแทนเด็กในประเทศต่างๆ ทำหน้าที่ผู้สื่อข่าวออกสัมภาษณ์เด็กคนอื่นๆ ตามท้องถนน หรือสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ซึ่งอาจเป็นการโทรศัพท์สัมภาษณ์ทั้งในและข้ามประเทศ เพื่อนำมาออกอากาศในรายการวิทยุซึ่งสนับสนุนโดย UNICEF

โคลัมเบียได้จัดให้มีวิทยุสำหรับเด็ก ในคลื่นวิทยุที่มีชื่อว่า Caracol Radio ซึ่งเป็นเครือข่ายวิทยุที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในลาตินอเมริกาโดยได้รับการสนับสนุนจาก UNICEF เช่นกัน เครือข่ายวิทยุดังกล่าวได้คัดเลือกนักเรียนจากทั้งโรงเรียนของรัฐและเอกชน เพื่อเข้ารับการฝึกฝนทักษะการผลิตสื่อวิทยุ การถ่ายทอดความคิดและสะท้อนปัญหาสิทธิเด็กในรายการ ซึ่งเครือข่ายวิทยุดังกล่าวออกอากาศครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ไม่เว้นแม้แต่พื้นที่ห่างไกล โดยครอบคลุมผู้ฟังชาวโคลัมเบียถึง 40 ล้านคน นอกจากนี้ในวันสำคัญ เช่น วันที่มีการจัดงาน International Children's Day of Broadcasting (ICDB) ยังได้มีการเชื่อมต่อกับสถานีวิทยุท้องถิ่นอื่นๆ อีกกว่า 170 สถานี เพื่อออกอากาศสด ทั้งบทสัมภาษณ์ การแสดงความคิดเห็น และการรายงานข่าวที่นำเสนอโดยเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ โคลัมเบียมีสัดส่วนเด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปีอยู่ถึงเกือบร้อยละ 60 โดยสื่อวิทยุต่างให้ความสำคัญ และพยายามสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กในการผลิตรายการวิทยุ

บอตสวานา (Botswana) สื่อวิทยุของบอตสวานา ร่วมกับ UNICEF จัด workshop เพื่อฝึกฝนเด็กซึ่งมีอายุระหว่าง 10 – 16 ปี ให้ได้เรียนรู้การผลิตรายการวิทยุ โดยทดลองผลิตรายการวิทยุความยาว 12 นาที เป็นโครงการนำร่องในนาม “Kid’s Corner programme” เพื่อออกอากาศทางวิทยุในลักษณะ child-to-child broadcasts ที่เด็กได้มีโอกาสผลิตรายการเอง ได้แสดงออกทางความคิด และร่วมตัดสินใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก

ติมอร์ (Timor – Leste) วิทยุชุมชนของติมอร์เผยแพร่รายการวิทยุสำหรับเด็ก โดยเด็กทั้งเพศชายและหญิง อายุระหว่าง 10 – 19 ปี ได้มีโอกาสผลิตแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนำเสนอละครวิทยุที่สะท้อนถึงปัญหาของเด็ก เช่น กรณีเด็กผู้หญิงถูกบังคับให้แต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อย นอกจากนี้เด็กและเยาวชนยังได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับพื้นฐานของการเป็นนักข่าว ซึ่งเด็กหลายคนมีความใฝ่ฝันที่จะเป็นผู้สื่อข่าวต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ รายการวิทยุสำหรับเด็กมีอยู่จำนวน 2 รายการ ที่ออกอากาศรายการละ 30 นาทีเต็มทุกสัปดาห์ โดยหลังจากที่ได้มีการออกอากาศไปเป็นระยะเวลา 1 ปี พบว่าประสบผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของผู้ฟัง รายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนจึงได้ขยายตัวและได้ออกอากาศในสถานีวิทยุชุมชนเพิ่มขึ้นถึง 6 สถานีเลยทีเดียว และในอนาคตอันใกล้จะมีรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนที่ออกอากาศในสถานีวิทยุต่างๆ เพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนทั้งสิ้น 11 สถานี

อูกานดา (Uganda) สถานีวิทยุของอูกานดา มีจำนวนถึง 7 สถานีที่นำเสนอรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ได้แก่ Radio One FM, Capital FM, Kagadi FM, Radio Apac FM, Radio Kitara MBS, Mama FM และ Nabweru Tiger FM โดยเป็นสถานีวิทยุที่ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ซึ่งรวมถึงพื้นที่ทางตอนเหนือที่มีความขัดแย้งกันอยู่ด้วย ทั้งนี้ มีผู้ฟังโดยรวมถึงกว่า 12 ล้านคน

สำหรับประเทศไทย โครงการที่ UNICEF ให้การสนับสนุนคือ การส่งภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ เพื่อสร้างความเข้าใจและแสดงความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันระหว่างเด็กและเยาวชนด้วยกันเอง ไม่ว่าจะเป็นเด็กไทย เด็กพม่าอพยพ และเด็กมุสลิม โดยรูปถ่ายดังกล่าวถูกจัดเป็นนิทรรศการถ่ายทอดความทุกข์โศกของผู้ประสบภัยที่ควรได้รับความช่วยเหลือเยียวยา

อย่างไรก็ตาม ทาง UNICEF ไม่ได้ให้การสนับสนุนด้านการผลิตสื่อวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน แต่ให้ความช่วยเหลือในด้านการฝึกอบรมสำหรับเด็กที่ต้องการเป็นผู้สื่อข่าว และผู้ผลิตรายการวิทยุชุมชน เพื่อก้าวไปเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตสื่อวิทยุที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนต่อไป

ที่มาของข้อมูล http://www.unicef.org/southafrica/children__media__737.html

บทส่งท้าย

สิทธิวิทยุเพื่อเด็ก ไปได้ไกล

*เกณฑ์ชีวิตคุณภาพรายการวิทยุสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว
โดยนักวิชาการโครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพรายการวิทยุเพื่อเด็ก
เยาวชน และครอบครัว*

วงจรชีวิต อายุ 2 – 6 ปี

พัฒนาการ

- มีพัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก เช่น ติดกระดุม ผูกเชือกทรงเท้า
- ด้านภาษาและจินตนาการ

เนื้อหารายการที่ควรนำเสนอ

- ควรได้รับการส่งเสริมด้านการควบคุมอารมณ์และการรู้ถูกผิด

- เนื้อหาที่ได้รับคือ ตัวเรา ครอบครัว โรงเรียน บุคคลต่างๆ วันสำคัญ ธรรมชาติรอบตัว และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว
- การพูดคุยกับเด็กควรพูดด้วยเสียงชัดเจน ใช้ภาษาไทยให้เหมาะสมกับวัย และอาจใช้คำพูดแสดงการยกย่อง

ลักษณะของรายการวิทยุที่อยู่ในความสนใจ

- ฟังรายการจากคำแนะนำของพ่อแม่
- รายการเกี่ยวกับดนตรี นิทาน นิยาย ในลักษณะที่ส่งเสริมจินตนาการ
- รายการมีความยาวไม่มากนัก

ช่วงเวลา

- มักฟังรายการเมื่ออยู่ในรถ โดยพ่อแม่เป็นคนเลือกเปิด

ตัวอย่างรายการ

- โลมาลั่นลา

วงจรรชีวิต อายุ 7 - 12 ปี

พัฒนาการ

- สมองมีการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประสานหน้าที่ต่างๆ เข้าด้วยกัน
- มีทักษะด้านคณิตศาสตร์ การใช้เหตุผล ดนตรี และศิลปะ

เนื้อหารายการที่ควรนำเสนอ

- ควรได้รับการส่งเสริมการประหยัดและมีวินัย ใฝ่รู้

ลักษณะของรายการวิทยุที่อยู่ในความสนใจ

- ฟังรายการจากคำแนะนำของพ่อแม่
- ชื่นชอบรายการเพลงมากที่สุดแต่มีโอกาสดังรับฟังรายการวิทยุนานๆ ครั้ง
- ชื่นชอบเนื้อหาด้านการท่องเที่ยว สัตว์ ธรรมชาติ และกีฬา
- ไม่ชอบรายการแนวธรรมะ แนวอาชีพ และสุขภาพอนามัย
- ฟังรายการที่ยาวกว่า 15 นาทีได้

ช่วงเวลา

- มักฟังรายการเมื่ออยู่ในรถโดยพ่อแม่เป็นคนเลือกเปิด

ตัวอย่างรายการ

- ดาวดวงน้อย
- นิทานเพื่อนรัก
- เพื่อนเด็ก
- เสียงสามยอด

วงจรชีวิต อายุ 13 – 18 ปี

พัฒนาการ

- มีพัฒนาการสมองส่วนหน้าสุดซึ่งเกี่ยวข้องกับวิจารณ์ญาณและการตัดสินใจต่างๆ
- มีการเปลี่ยนแปลงระดับฮอร์โมนเพศ การแสวงหาความตื่นเต้นตลอดจนความรุนแรง
- มีทักษะวิชาการ ทักษะอาชีพ และทักษะทางสังคม

เนื้อหารายการที่ควรนำเสนอ

- ควรได้รับการส่งเสริมในด้านอัตลักษณ์ทางเพศ คือการรับรู้ในเรื่องเพศ และการแสดงออกด้านความสัมพันธ์ที่เหมาะสม
- ควรได้รับการส่งเสริมในด้านอัตลักษณ์ทางสังคม คือมีหลักในการดำเนินชีวิต

ลักษณะของรายการวิทยุที่อยู่ในความสนใจ

- ชื่นชอบรายการเพลงไทย สากล
 - บางส่วนฟังรายการข่าว กีฬา
 - ไม่ค่อยได้ฟังเพลงลูกทุ่ง วิเคราะห์ข่าว ตอบปัญหา สารคดี สุขภาพ และครอบครัว เด็ก สตรี ละคร บ้านและสวน และรายการเกษตร
 - การนำเสนอประเด็นไม่ควรเป็นรายการสำหรับเด็ก
- รายการที่เหมาะสมสำหรับวัยรุ่น คือรายการที่ดีสำหรับผู้ใหญ่

ช่วงเวลา 22.00 – 23.00 น.

ตัวอย่างรายการ

- เปิดประตูสู่มหาวิทยาลัย

- ร่วมด้วยช่วยเด็ก
- แบ่งปันปันรัก
- วัยใสวัยสร้างสรรค์

วงจรกิจต์ อายุ 19 – 25 ปี

พัฒนาการ

- มีพัฒนาการสมองส่วนหน้าสุดซึ่งเกี่ยวข้องกับวิจารณ์ญาณและการตัดสินใจต่างๆ
- มีการเปลี่ยนแปลงระดับฮอร์โมนเพศ การแสวงหาความตื่นเต้นตลอดจนความรุนแรง

- มีทักษะวิชาการ ทักษะอาชีพ และทักษะทางสังคม

เนื้อหารายการที่ควรนำเสนอ

- ควรได้รับการส่งเสริมในด้านอัตลักษณ์ทางเพศ คือการรับรู้ในเรื่องเพศ และการแสดงออกด้านความสัมพันธ์ที่เหมาะสม
- ควรได้รับการส่งเสริมในด้านอัตลักษณ์ทางสังคม คือมีหลักในการดำเนินชีวิต

ลักษณะของรายการวิทยุที่อยู่ในความสนใจ

- ชื่นชอบรายการเพลงไทย สากล
- บางส่วนฟังวิเคราะห์ข่าว / กีฬา
- สนใจเกร็ดความรู้ด้านแฟชั่น เรื่องใกล้ตัว กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม
- เสนอสาระสั้นๆ โดยให้นักจัดรายการพูดแทรกในรายการ
- ชื่นชอบนักจัดรายการที่มีน้ำเสียงเป็นเอกลักษณ์ พูดโดนใจ เป็นกันเอง
- มักเลือกฟังรายการวิทยุเมื่อรู้สึกเบื่อ หงุดหงิด ไม่สบายใจ เหงา และมีเวลาว่าง

ช่วงเวลา

- 10.00 – 11.00 น.
- 14.00 – 15.00 น.
- 23.00 – 24.00 น..

ตัวอย่างรายการ

- ครอบครัวคุยกัน
- โลกของเรา

ตัวอย่างผังรายการคลื่นวิทยุไทยเพื่อเด็กและครอบครัว
วันจันทร์ – วันศุกร์

เวลาออกอากาศ	เนื้อหารายการ	ประเภทรายการ	กลุ่มเป้าหมาย
05.00-06.00 น.	รายการสุขภาพ (เน้นเรื่องการออกกำลังกาย เพื่อสร้าง สุขภาพและความสดใสยามเช้า)	ส่งเสริมสุขภาพ กาย จิต สังคม และจิตปัญญา	ครอบครัว/ ผู้สูงอายุ
06.00-07.00 น.	รายการความรู้สำหรับเด็ก 6-12 ปี เน้นพัฒนาการด้านความใฝ่รู้	ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ตามช่วงวัย	เด็ก 6-12 ปี
07.00-08.00 น.	ถ่ายทอดข่าวจากกรมประชาสัมพันธ์	-	ประชาชน
08.00-09.00 น.	รายการความรู้สำหรับเด็ก 3-5 ปี	ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ตามช่วงวัย	เด็ก 3-5 ปี
09.00-10.00 น.	รายการส่งเสริมการใช้ชีวิต แนวเศรษฐกิจพอเพียง	รายการข่าวเพื่อการเรียนรู้ ของเด็กและครอบครัว	ครอบครัว
10.00-11.00 น.	รายการให้ความรู้ เรื่องทักษะการ เลี้ยงลูกและสัมพันธภาพในครอบครัว	สัมพันธภาพในครอบครัว และความรู้พ่อแม่ ผู้ปกครอง	ครอบครัว

เวลาออกอากาศ	เนื้อหารายการ	ประเภทรายการ	กลุ่มเป้าหมาย
11.00-12.00 น.	รายการธรรมะแนวใหม่กับครอบครัว (การนำธรรมะมาประยุกต์ใช้กับครอบครัว)	ส่งเสริมสุขภาพ ภาย จิต สังคม จิตปัญญา	ครอบครัว
12.30-13.00 น.	รายการส่งเสริมสัมพันธภาพของครอบครัว ที่มีลูกวัยรุ่น	สัมพันธภาพในครอบครัวและ ความรู้พ่อแม่ ผู้ปกครอง	ครอบครัว
13.00-14.00 น.	รายการที่เป็นปากเสียงให้ผู้บริโภค	รายการปกป้องคุ้มครองสิทธิของเด็กและครอบครัว	ประชาชน
14.00-15.00 น.	รายการดูแลสุขภาพกาย ใจ ของผู้สูงอายุ	ส่งเสริมสุขภาพ ภาย จิต สังคม จิตปัญญา	ครอบครัว
15.00-16.00 น.	รายการสำหรับเด็ก 3-5 ปี เพื่อส่งเสริมการสร้างจินตนาการและเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิต เช่น คุณธรรม จริยธรรม กล้าแสดงออก	ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ตามช่วงวัย	เด็ก 3-5 ปี และครอบครัว
16.00-17.00 น.	รายการสำหรับเด็ก อายุ 3-12 ปี ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างจินตนาการผ่านเพลง	ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ตามช่วงวัย	เด็ก 3-12 ปี และครอบครัว

**ตัวอย่างผังรายการคลื่นวิทยุไทยเพื่อเด็กและครอบครัว
วันเสาร์-อาทิตย์**

เวลาออกอากาศ	เนื้อหารายการ	ประเภทรายการ	กลุ่มเป้าหมาย
05.00-06.00 น.	รายการเพื่อสุขภาพของครอบครัวและการแพทย์	ส่งเสริมสุขภาพะ กาย จิต สังคม	ประชาชน
06.00-07.00 น.	ทางเลือก เพื่อความเข้าใจและดูแลตัวเอง	จิตปัญญา	
07.00-08.00 น.	รายการปฏิบัติครอบครัว แจ่มข่าวกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์สำหรับครอบครัว	รายการข่าวเพื่อการเรียนรู้ของเด็ก และครอบครัว	ประชาชน
08.00-09.00 น.	รายการสำหรับเด็ก เพื่อเป็นพื้นที่การเรียนรู้ กิจกรรมวันหยุด ส่งเสริมพัฒนาการตามวัย และเรียนรู้วินัยเชิงบวก	ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กตามช่วงวัย	เด็กอายุ 3-12 ปี และครอบครัว
09.00-10.00 น.	รายการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยมีสัตว์เลี้ยงเป็นสื่อกลาง และช่วยกล่อมเกล่าให้จิตใจอ่อนโยน	ส่งเสริมสุขภาพะ กาย จิต สังคม จิตปัญญา	ประชาชน
10.00-11.00 น.	รายการให้ความรู้และเชื่อมโยงความสัมพันธ์	สัมพันธ์ภาพในครอบครัวและความรู้	ครอบครัว
11.00-12.00 น.	ของทุกคนในครอบครัว	พ่อแม่ ผู้ปกครอง	
12.00-12.30 น.	ถ่ายทอดข่าวจากกรมประชาสัมพันธ์	-	ประชาชน

เวลาออกอากาศ	เนื้อหารายการ	ประเภทรายการ	กลุ่มเป้าหมาย
12.30-13.00 น.	ละครวิทยุจากรวมมิตรร่วมสมัย	ส่งเสริมสุขภาพ ภาย จิต สังคม จิตปัญญา	ประชาชน
13.00-14.00 น.	กฎหมายชาวบ้าน เพื่อการรู้เท่าทัน	รายการปกป้องคุ้มครองสิทธิของเด็ก และครอบครัว	ประชาชน
14.00-15.00 น.	รายการเรียนรู้ร่วมกันสำหรับเด็กพิเศษ ด้อยโอกาส	รายการปกป้องคุ้มครองสิทธิของเด็ก และครอบครัว	ประชาชน
15.00-16.00 น.	รายการเพื่อสร้างปัญญาด้วยวิธีคิดแนวพุทธ	ส่งเสริมสุขภาพ ภาย จิต สังคม จิตปัญญา	ครอบครัว
16.00-17.00 น.	นำเสนอเพลงเพื่อสร้างสุข และเรียนรู้วัฒนธรรม	ส่งเสริมสุขภาพ ภาย จิต สังคม จิตปัญญา	ประชาชน
17.00-18.00 น.			
18.00-19.00 น.	รายการสารคดีเพื่อการเรียนรู้	รายการข่าวเพื่อการเรียนรู้ของเด็ก และครอบครัว	ประชาชน

เวลาออกอากาศ	เนื้อหารายการ	ประเภทรายการ	กลุ่มเป้าหมาย
19.00-19.30 น.	ถ่ายทอดข่าวจากกรมประชาสัมพันธ์	-	
19.30-20.00 น.	รายการข่าวสำหรับครอบครัว	รายการข่าวเพื่อการเรียนรู้ของเด็ก และครอบครัว	ประชาชน
20.00-21.00 น.	รายการส่งเสริมกำลังใจ และสร้างแนวคิดเรื่องจิตอาสา	ส่งเสริมสุขภาพะ กาย จิต สังคม จิตปัญญา	ประชาชน
21.00-22.00 น.	รายการเพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพในชีวิตคู่	สัมพันธภาพในครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครอง	ครอบครัว
22.00-23.00 น.	รายการนำเสนอเรื่องดนตรี วรรณกรรม และศิลปวัฒนธรรม	ส่งเสริมสุขภาพะ กาย จิต สังคม จิตปัญญา	ประชาชน
23.00-24.00 น.			